

MÉRJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott

—⊙— Budapest, szeptember hó 29. ⊙—

Október elsejével kezdődik az új évnegyed.

Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember végével lejár, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hovaelőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ..... 20 kor.

Félévre ..... 10 kor.

Negyedévre ..... 5 kor.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,

VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Krónika.

Magyarok Bécsben.

— szept. 27.

A XX. században is élhet egy Caesar, de annak Caesarnak kell lenni — valahogy így intett számár-fület Vilmos császárnak a német publiczista, amikor az imperátor beleírta München aranykönyvébe a halatlán aforizmát, hogy »a császár a törvények felett való«. Valóban: aki ma Caesar akar lenni, annak Caesarnak kell lenni; a szemének: kristályból, a kezének: vasból; az idegzetének: platinából. A mai uralkodó-galériában egy ilyen caesari kép diszlik: a Burg ódon, aranyos ráájában áll — Ferencz József. És feléje nézett a héten minden szem, amikor Bécsben — a mi saját, külön, történelmi használatra berendezett Wienünkben — politikai majálist rendeztek népei és »nyögte Károlyi hadát Bécsnek büszke vára«. Udvari tisztviselők jártak a pályaudvaron, — suttogták a munkapárton és vaczogtak a fogak, hogy kilátszott a fehérjük; nehezten, — lelte ki a hideg a vasvillás kuruczokat. Ad audiendum verbum hivta Lükácsot, — bujt össze másnap az ijedt whip-had; ötnegyed óráig beszélt vele, le is ültette, — morogták busan a jakobinusok. A felség rosszkedvü, — dudolt a hír, s lecsüngtek az orrok itt; »kezet szorított vele a trónbeszéd után«, — legyintettek lemondóan ott. És itt is, ott is csak feléje néztek, a kormány is, az ellenzék is, csak egy volt, aki egy pár órára megfélédkezett a nagyurról: a hálósipkás, sörös, komótos bécsi nép; ő egész szokatlanul izgult, ugrált, lármázott; — mért, azért, hogy »hoch Károlyi«. Sőt egy riportban azt is olvastuk, hogy egy pár bécsi öreg ember egészen »esőfirozta« magát és ritt, — hát tudja a jó Mindenható, mi is ezen

szíri való... De ők — a bécsiek — már ilyenek; ugyanigy lelkesedtek, amikor Kossuth Lajos és a vak Wesselényi Miklós beszélt hozzájuk. Jó nép, áldott matéria; öröm volt látni, hogy pergett a szivéről a cukrosviz, amiért testvére, a magyar még a jogtalan-ság ghettoiban van. Istenem, mi lenne, ha mibennünk még ekkora naivitás, ennyi őszinte felbuzdulni tudás, ennyi dologgal törődés lenne. Ott sirnak, ott komolyan bántja az embereket az, hogy a III. osztálynak még nem csöngettek beszállásra... Ha Pesten azt mondom egy gentlemannek, hogy úram, Ausztriának még nincs választói joga, a legjobb esetben is azt feleli, hogy »nincs választói joga? — auch gut«.

A király pedig minderről nem vett tudomást; a viláért sem lehet azt mondani, hogy a bécsi testvériesülés önmagába csukódott, és az egészet felfalták a következő órák és napok, — hatása azonban csak később aktiválódik, ahogy a ma épülő házakat csak holnap lakják, és a ma csinált államadósságot is holnap fizetik. Über Motive wird nicht abgestimmt, mondta Bismarck, ez körülbelül igaz is, de számolni lehet a motivummal, és végre, Károlyiék se találtak semmi tagadni valót abban, hogy a bécsi triumfussal — a nagy tolongásban — első sorban Lukács Lászlót akarták falhoz szorítani. És ez nem sikerült. Ha Ferencz József a történelmi materializmus alapján állana, sikerült volna, de senki sem csodálkozhatik azon, hogy a Habsburgok maguknak is reklamálnak egy kis gondolatszabadságot és egy és más kérdésről másképp vélekednek, mint egy pesti ujságíró. Mi például gondolhatunk a hadseregről; amit akarunk, a király azonban imádja, beczeni a miliciáját, a magáénak tartja, a hatalma sulyának, mértékének és egy kicsit az izgága világ regulátorának. Volt idő, amikor a királyok egyszerűen virilis jogon uralkodtak, ma már ez megszűnt, a nagy összeomlásokból egyedül a hadsereg maradt az imperátor kezén. De itt is nagy változás történt: Friedrich Nauheim mutat rá, hogy míg azelőtt beérték azzal, hogy azt mondták, »ha ő felsége nem is olyan vitéz katona, de mindenesetre egy vitéz család méltó ivadéka«, — ma az az álláspont az uralkodó, hogy aki egy nagy hadsereg feje akar lenni, az vagy legyen a legelső katona, vagy csináljon haladéktalanul, érzélgés nélkül helyet a legelső katonának.

A királyok igyekeztek is a hadsereg első eminensei lenni, lettek is, a népek támogatták őket ebben. »Monarchisták voltak, nem teóriából, hanem praxisból; és azért a királyt sem történelmi arányokhoz mérik, hanem szigorúan gyakorlati szempontból, mint egy elek-

tromos üzem főnökét, vagy egy nagy város polgármesterét. Nem kívánunk lehetetlent az uralkodóktól, nem kívánunk többet, mint egy oczeánjáró kapitányától, vagy egy autó soffőrjétől, — legyen a Nummer Eins a hadseregben, ha nem az, Serenissimus lesz belőle. A királyok ma mintegy a szükségességüket igazolják a hadsereggel és a hadseregben, — mondhatni: az evolucio sodorta őket erre a posztra és ők annál lelkesebben, annál több szeretettel kapcsolódnak hozzá, mennél inkább tudják azt, hogy a »l'état c'est moi« ma már csak a-l'armée c'est moi-ra redukálódott. Emellett a hadsereget családi relikvia gyanánt is tekintik, minden bajonettpengés egy-egy királyrege echója, egy stráf, egy hajtóka láttán, egy dobszó, egy induló zenéjére úgy támad fel egy-egy glóriás Habsburg, Bourbon, vagy Hohenzollern, mint a Heine gránátosa a Napoleon ágyus muzsikájától. Ősök, Habsburgok, Bourbonok, Hohenzollernek, akiket szurhatott gombostűjével ide vagy oda a kései historikus, az alkotmányosok közé, vagy a zsarnokok csillogó gyűjteményébe, de hadvezérek voltak, s az életük végén mind elmondhatták, hogy missziójukat bevégezték a sereget rendben adták át az utódnak. És Ferencz József is öreg, az idő eljár, s mielőtt esteledik, meg akarja csinálni a nagy bilánsot, az élete és a kormányzása mérlegét. Ezért sürgette a véderőreformot s ezért ragaszkodik Lukács Lászlóhoz, aki a Széll, Tisza, Wekerle és Khuen meddő kísérletei után tálczán hozta eléje a hiányzó tételt. A hórukk-emberek már viszik a miniszterelnöki batyut a Szent György-téri palotába, és Lukács László gubernátor marad, amíg magától rá nem jön: hogy mégis csak kellemesebb dolog Tátralomniczon, vagy Kairóban üdülni, mint hóban, jégesőben bakterkedni a magyar politika botanikus kertjében.

Polóniusz.

Hálaadás.

Nem adtak semmit ők,
Az ígérő remények,
Csak sok szép bánatot,
De így is jó nekünk az élet.

Nem lettem férfia
A nőnek, kit szerettem,
Csak borus árnya én,
De azért csillag ő felettem.

Akartam valamit,
Mely tett legyen és élet,
S bénán csüggéd karom,
De édes álom a művészet,

Oly messze az örök,
A csillag és az Isten,
A boldogság, az ég,
De mégis jó volt várni itt lenn.

Juhász Gyula.

A kalap.

— Komédia egy felvonásban.* —

Írta: SZABOLCSI LAJOS.

Személyek:

A FÉRJ.
AZ ASSZONY.

A KÖLTŐ.
A SZOBALÁNY.

(Kedves polgári ebédlő. Az asszony, Klára, a tükör előtt áll és a kalapját igazítja. Magas, szép és fiatal nő, kissé tulzottan szőke hajjal, harminczkét — harminczkét? — éves, de már legalább tíz éve van férjnél szegény. Kedd van, május hó és délelőtt tizenegy óra, ami ebben az esetben három igen fontos körülmény. Hogy miért, erről rögtön többet, csak még azt jegyezzük meg, hogy az asztalon telefon is van és a függöny már fel is gördülhet.)

Első jelenet.

Az asszony. A szobalány.

SZOBALÁNY: El tetszik menni?

AZ ASSZONY: El. Látja.

SZOBALÁNY: Divatárus, kalaposnő, füző, nagymama, vagy elővételi pénztár?

AZ ASSZONY (sőhajtván): Mondja a nagymamát. Az Erzsébet-terem van randevum a költővel.

SZOBALÁNY: Talán jobb lenne elővételi pénztár? A nagymamát már mondtuk a költővel kapcsolatban.

AZ ASSZONY: Már mondtuk?

SZOBALÁNY: Már.

AZ ASSZONY (a díványra roskad): Ah, ezek az utálatos férjek! Most honnan vegyek valami új hazugságot?

SZOBALÁNY: Nagyságos asszony. Nem tetszik tagja lenni valami nőegyesületnek?

AZ ASSZONY: Nőegyesületnek? (Felugrik.) Dehogy nem! A nők... A nők... A nők... nem tudom milyen munkája...

SZOBALÁNY: Szociális munkája.

AZ ASSZONY: Honnan tudja?

SZOBALÁNY: Én is tagja vagyok, kezit csókolom.

AZ ASSZONY: A nők szociális munkája. Igen. Tagja vagyok. Hogyne. Munkát adunk a nőknek.

SZOBALÁNY: És fentartunk egy népkonyhát Kőbányán, ahol szegény jogászoknak adunk enni.

AZ ASSZONY: Ez a nők munkája?

SZOBALÁNY: És most nagyságos asszony oda-megy megnézni, hogy vannak a jogászok? Nagyságos asszony választmányi tag...

AZ ASSZONY: Választmányi tag az, ki öt éve nem fizetett tagdíjat?

SZOBALÁNY: Ugy van és...

(A telefon váratlanul megszólal.)

AZ ASSZONY (egy széken): Nézze meg.

SZOBALÁNY: Én?

AZ ASSZONY: Maga. (Szünet.) Nézze meg.

SZOBALÁNY: Háttha az ur?

AZ ASSZONY: Akkor nem vagyok otthon.

SZOBALÁNY: És hazajön.

AZ ASSZONY: Mondja, hogy festik a lakást.

(Ujabb csengetés.)

AZ ASSZONY: Kérem, nézze meg.

* Szinpadokkal szemben kézirat.

SZOBALÁNY *(felkapja a kagylót; minden átmenet nélkül bemozdja)*: Tévedés. *(Leteszi.)*

(A telefon újból, még erélyesebben csenget.)

SZOBALÁNY *(elváltoztatott hangon)*: Halló. *(Vár; megkönnyebbülten.)* A költő. Hogy tetszik-e már jönni?

AZ ASSZONY: Ah! *(Gyönyörrel.)* És szellemesen beszél?

SZOBALÁNY: De mennyire. *(Ő is gyönyörrel.)* Most, most ezt a szót mondta: rózsaszín...

AZ ASSZONY: És most?

SZOBALÁNY: Most ezt mondja: én egy elkényeztetett kis gyerek vagyok... májzöld szemekkel.

AZ ASSZONY: Ah!

SZOBALÁNY: Nem. Mélyzöld. És hogy tetszik-e már jönni?

AZ ASSZONY *(odamegy a kagylóhoz)*: Adja ide. *(Bele.)* Drágám, jövök, jövök... Öt percz alatt ott vagyok magánál. Jó lesz? *(Csicseregve.)* Jó lesz? *(Duruzsolva.)* Jó lesz? Milyen nyakkendője van ma? *(Halkan felsikolt.)* Nagyszerű. És ezüst bot? Ó. Jövök, drágám... Sűrű fátyol lesz rajtam, de ugy-e meg fogsz ismerni, és ha ezer asszony jönne sűrű fátyolban, akkor is meg fogsz ismerni ugy-e, hozok egy bonbont és jövök, repülök... Pá... *(Leteszi a kagylót.)* Fel akar olvasni két sort egy új verséből. *(Hátradől.)* Drága.

SZOBALÁNY: Fátyolt?

AZ ASSZONY: Fátyolt. Sok fátyolt. *(Tükör előtt fátyol-felvévés.)* És a férjemnek megmondja, hogy a nők munkája...

SZOBALÁNY: És hogy a szegény jogászok...

AZ ASSZONY *(készen van)*: És fél kettőre itthon leszek.

SZOBALÁNY: Negyed kettőre...

AZ ASSZONY: Negyed? Miért?

SZOBALÁNY: Mert máma kedd van és az ur kedden mindig rosszkedvű.

AZ ASSZONY: Igaz. Kedden. Minden kedden... Évek óta.

SZOBALÁNY: Akkor negyed.

AZ ASSZONY: Jó.

(Csengetnek.)

AZ ASSZONY *(megáll; igen nagy zavarban)*: Ez a postás. A pénzespostás.

SZOBALÁNY: Az még sohasem volt nálunk.

AZ ASSZONY: A levélpóstás.

SZOBALÁNY: Az előbb volt itt.

AZ ASSZONY: Hátha visszajön. Tévedésből előbb másnak a levelét hozta ide.

SZOBALÁNY: Előbb sem hozott levelet.

AZ ASSZONY: Akkor a végrehajtó.

SZOBALÁNY: Az délután szokott.

(Ujabb csengetés.)

AZ ASSZONY *(eröltetett nevetéssel)*: Akkor a maga barátja, a főhadnagy.

SZOBALÁNY: Az este jön.

AZ ASSZONY: Akkor... akkor nem is nálunk csengettek.

(Ujabb csengetés.)

SZOBALÁNY: Kinyitni?

AZ ASSZONY *(nágyon halkan)*: Kinyitni. *(Lehajtja a fejét.)*

Második jelenet.

Voltak. A férj.

(A férj kopasz, legalább harminczkilencz, prokurista, szimpatikus, szürke zakkó, borotvált arcz, komoly karakter.)

AZ ASSZONY: Hát nem mondtam? Te drága! *(Ölelés közben a férj nyakán.)* Mondd, miért jössz ilyen korán a hivatalból?

A FÉRJ: A főnökömet megütötte a guta. *(Csókolja.)* Te édes.

AZ ASSZONY: Meghalt?

A FÉRJ *(csókj)*: Meg. Te aranyos. Meg. Egészen.

AZ ASSZONY: Szegény.

A FÉRJ *(csókj)*: De milyen szegény. Szép vagy ma reggel.

AZ ASSZONY: És most nem is mész vissza?

A FÉRJ: Nem. Délután sem. Holnap sem. A tied leszek, egyetlenem.

AZ ASSZONY *(nagyon ijedten)*: Ugy-e, az enyém? Ugy-e, szeretsz?... És holnapután?

A FÉRJ: Holnapután... *(Sóhajtv.)* már megint bemegyek. De addig veled és érted fogok élni, egyetlen Klára... Mit tudod te, mi az, mikor az ember szerelmes... és szabad!

AZ ASSZONY *(borzasztó szomoruan)*: Jaj de jó. Jaj de jó. *(Leül.)*

A FÉRJ: És most hova is készültél?

AZ ASSZONY, SZOBALÁNY *(egyszerre)*: Téged meglátogatni... Kőbányára...

A FÉRJ: Engem, Kőbányán?

AZ ASSZONY: Dehogy, dehogy... *(A telefon felé néz.)* Jaj, Istenem, úgy fáj a fejem. El kell mennem sétálni.

A FÉRJ: Jó. Menjünk együtt.

AZ ASSZONY: Együtt? *(Rémülten.)* Nem, azt hiszem, inkább egyedül...

A FÉRJ *(merőben)*: Egyedül? És hova akarsz menni egyedül?

AZ ASSZONY: Nézd *(Simogatja, az ölébe veti magát.)*, ha egyedül megyek, akkor hamarabb elmulik a fejfájásom... Ha te velem vagy, akkor, ugy-e, okvetlenül vagy előttem mégy, vagy utánam, s attól megint elkezdek szédülni... Ha mellettem mégy, akkor meg természetes, hogy az én szegény, ideges fejem belefájul abba, hogy folyton rád kell néznom... Egyedül, látod, egész más...

A FÉRJ *(nyugodtan)*: Jó. Akkor maradj itthon és fekdj le.

AZ ASSZONY *(lefekszik a diványra; nagyon rövid szünet után)*: Már itt fekdtem, de nem mulik el. *(Aggodalmas tekintet a telefon felé.)* Nem. Mit csináljunk?

A FÉRJ *(nyugodtan)*: Menjünk.

AZ ASSZONY: Egyedül nem engedsz?

A FÉRJ: Nem.

AZ ASSZONY *(kétségbeesve)*: Tönkre menjek, azt akarod? Hogy tönkre menjek a te szeszélyeid miatt?

A FÉRJ *(erőszakosan az asszony elé áll. Harsogva.)* Elég. *(Csend.)* Jönni. *(Csend.)* Velem jönni. Sétálni. *(Az asszony felkel, megigazítja a kalapját és az ajtó felé indul.)* Ha valaki keres, akkor elmentünk.

AZ ASSZONY *(durczásan és halkan)*: Így kiabálni cselédek előtt. Szégyeld magad. *(Miközben kimennek.)* A FÉRJ: Te szégyeld magad. AZ ASSZONY: Te. A FÉRJ: Te. *(Csend.)* Egy pillanat mulva az asszony visszarohan; a szobalányhoz, aki még ott áll; hangosan.) Itthon felejtettem a keztyümet. Keresse meg! *(Halkan.)* Ha a költő telefonál, mondja meg neki, hogy meg fogok szökni ettől a vadállattól és odajövök hozzá...

Odajövök az Erzsébet-térre... Várjon rám... (*Hangozan.*) Megvan, köszönöm! (*Kimegy.*)

(*Minden átmenet nélkül, rögtön megszólal a telefon.*)

SZOBALÁNY: Halló... Igen, csakhogy baj van... Az ur hazajött... váratlanul... és elvitte sétálni... Vadállat? Igen, a nagysága is így fejezte ki magát... El fog szökni és odajön. Elszökni. (*Kiabálva.*) Elszökni. Flüchten. S'en fuir. (*Dühösen.*) Szétkapcsoltak. (*Leteszi a kagylót.*)

(*Most körülbelül tíz percnyi szünet van. Ez úgy mulik el, hogy a szobalány részint rendet csinál, amire azonban abszolút nincs szükség, részint hogy kinéz az ablakon, megvizsgálja a csokrokat, azokból leveleket húz ki, elégeti, a kályhát megtörli, a naptár lapját felemeli, újra lebocsátja, az írómappából félig megkezdett női levelet kutat fel, halkán jelolvassa a címét: Drága Költőm... fejcsóválva elégeti, a tükör elé áll... de ekkor már csengetnek. A szobalány ijedten bámul. Végre kinyitja az ajtót. Visszaretten; mert előtte áll a költő.*)

Harmadik jelenet.

Szobalány és költő.

(*A költő jól öltözött; de elég undorítóan affektáló fiatal ember; monoklival és egy kétségbeesetten feltolt szalmakalappal.*)

A KÖLTŐ: Mit néz? Most kérdezze tőlem ezt: Ön itt?

SZOBALÁNY: Ön itt?

A KÖLTŐ: Én itt. Egyedül. Nem jött oda hozzám. Elsétált előttem öt lépésnyire azzal a... Fúj. Fúj. (*Elmerül a diványban.*)

SZOBALÁNY: Előtte?

A KÖLTŐ: Előttem, az nem kifejezés. Nekem sétált, vagy hozzám sétált, ez jobb, de a legjobb: rám-sétált. Meg akarta mutatni, milyen jóban van a férjével. (*Sóhajtván.*) Az utolsó naptári évben tizenegy verset irtam az ő kedvéért.

A SZOBALÁNY (*részvétellel*): Tizenegy.

A KÖLTŐ: Igen. Szonett az alkonyban, A lecsukott szemü ház, Éj, Éj...

A SZOBALÁNY: Két Éj?

A KÖLTŐ: Nem. (*Szigorúan.*) Nem hagy kibeszélni. Az egyik Éj, a másik Él boldogul.

A SZOBALÁNY: Tegezni tetszett?

A KÖLTŐ: Csak a nyilvánosság előtt. A hetilapokban. Így négy szemközt magáztuk egymást.

A SZOBALÁNY (*hirtelen*): Igen.

A KÖLTŐ: Miért mondja igen? Gunyos szándékkal, vagy mert másra gondolt, vagy mert az időt akarja kihuzni, vagy mert kinos csend volt, amit meg akart törni, de hát nem volt kinos csend, miért mondta: igen?

A SZOBALÁNY: Csak.

A KÖLTŐ: Miért mondta? Nézzen a szemembe.

SZOBALÁNY (*gyorsan*): Azért mert a nagyságos ur nem tud semmit... És ha most hazajönnek és a költő ur tegezni fogja a nagyságos asszonyt, akkor ebből mindent megtudott volna szegény urunk... És botrány lett volna. De mert, hála isten, előbb azt tetszett mondani, hogy nem tegezi a nagyságos asszonyt, az ur nem fog semmit észrevenni és ezért mondtam előbb: igen.

A KÖLTŐ: Hát nem lesz baj?

SZOBALÁNY: Nem. Jó ember.

A KÖLTŐ: Szigoru?

SZOBALÁNY: Nem. Csak egy kicsit vigyáznia kell a gyomrára.

A KÖLTŐ: Egyéb ismertetőjele?

SZOBALÁNY: Minden kedden rosszkedvű.

A KÖLTŐ: Kérem, nézze meg a naptárt.

A SZOBALÁNY: Nézem.

A KÖLTŐ: Milyen nap van ma?

A SZOBALÁNY: Kedd.

A KÖLTŐ (*felkel*): Kedd? Isten vele.

SZOBALÁNY: Mit mondjak?

A KÖLTŐ: Amit akar. Majd-ősszel telefonálok. (*Füttyszó.*) Mi ez?

SZOBALÁNY: Jönnek. Az ur füttyül. De tessék nyugodt lenni, a fütty nála nem a jókedv jele.

A KÖLTŐ: Köszönöm..

SZOBALÁNY: Igen. Egyszer eltörte a levesestálat füttyölés közben.

(*Éles csengetés.*)

SZOBALÁNY: Nem lehet, kérem. Csak ez az egy kijárat van.

A KÖLTŐ (*az ablaknál*): És ha itt, ha itt? Hány emelet?

SZOBALÁNY (*előzékenyen*): Három, azonkívül mezzanin és souterrain.

(*Újabb csengetés.*)

Negyedik jelenet.

Az összes szereplők.

(*A férj füttyülve betolja az ajtón Klára asszonyt, kinek a fején határimas, új fehér kalap van. A férj sok humorral kezét ad a költőnek.*)

A FÉRJ: Kihez is van szerencsém?

(*A szobalány katasztrófától tartva, eltűnik. A költő egyelőre [nem felel.]*)

AZ ASSZONY (*nyugodtan és azzal az anyai mosolygással, mely mindig rosszat jelent az imádónak*): Jé! El is felejtettem neked megmondani, drágám. Ezt az urat meghívtam ma ebédre. Ez az ur tudniillik a költő.

A KÖLTŐ (*dermedten áll ennyi cinizmus hallatára. De mit felelhet? Ezt*): Igen. Én vagyok a költő.

A FÉRJ (*ravaszul*): A költő? A költő?

AZ ASSZONY: Na igen. Akitől sokszor felolvastam neked este, az ágyban, amíg végre hortyogni kezdél... (*A költő megrázkódit.*) Akinek alig vártam a verseit, mert olyan szép fekete betűkkel voltak nyomtatva... Tudod már?

A FÉRJ: Hogyne, hogyne. (*Elég kinos szünet.*) Tudja, én gyerekkoromban sok verset tanultam meg és innen egy enyhe undorom maradt a költők iránt. Szózat, Himnusz, Bókainé...

A KÖLTŐ (*szerényen*): Pókainé.

A FÉRJ: Pé? Jó. Rövidlátó vagyok.

(*Az asszony, ki eddig csendesen állott, most váratlanul trillázni kezd. A költőt kiveri a verejték.*)

A KÖLTŐ: Ön ilyenkor énekel?

AZ ASSZONY: Nagyon jó kedvem van. (*Az ura nyakába ugrik.*) Csak nem veszi rossz néven, költő ur, hogy ön előtt szeretjük egymást? Hisz ön a hitvesi szerelem költője, a családi tüzhelyé...

A KÖLTŐ: A hitv...? A hitv...?

A FÉRJ: Ah, még csak egy kis jövevény hiányzik...

A KÖLTŐ (*elhatározza magát*): Isten önökkel.

AZ ASSZONY: Csak nem megy el?

A FÉRJ (*ő is*): Csak nem megy el?

AZ ASSZONY: Üljön le ide a diványra, rögtön itt lesz a leves; költőt ebéd előtt eleresztetni rossz kabala.

A FÉRJ: És én addig...

AZ ASSZONY: Te menj a fürdőszobába.

A FÉRJ (*röhögve*): Tudniillik ebéd előtt mindig megtussolom magam. Gyengéd gyomor bajom van, csak ne tessék zavartatni magát, egy kis tuss és itt leszek...

(*És most, mikor kihátrál az ajtón, olyan mozdulatot tesz, mely felébreszti gyanunkat. Ez a mozdulat esetleg azt mutatja, hogy a költő létezéséről a férjnek már eddig is tudomása volt. Ez a mozdulat humoros megvetést és a lírai költészetnek majdnem teljes semmibevevését sejteti.*)

AZ ASSZONY (*most odaáll a tükör elé és a kalapját igazgatja, míg a költő a következő rémült kérdéseket intézi hozzá*).

A KÖLTŐ: Klára. — Klárka. — Claerchen. — Klára. Ezt hogy értsem, mit gondoljak, Klára? Elárult a férjének... a mi egész titkos és nagyszerű összeküvésünket a fenálló világrend ellen... elárulta? Ó, csak azt tudnám, mért nevezett engem a családi tűzhely költőjének... És most gyerekük lesz? És én a hitvesi szerelem?... Ó, Claerchen, és azok a drága és meghitt délelőttök az Erzsébet- és József-tereken, és a randevuk és azok a halk beszélgetések a verseimről... (*Lihogva.*) és a szonettek, amelyeket megrendelt nálam s a fátyolok, a zsebkendők és a parfümök és ez az egész gyönyörű és kábitó budapesti szerelem és ma délelőtt két és fél óra hosszat vártam magára, én vártam, a flörtkirály, a randevucsászár és maga nem jött... miért nem jött és mi van magával Klára asszony, ó Klárka... — (*Egészen letörve és halkán.*) ó Claerchen...

AZ ASSZONY: Hogy miért nem jöttem?

A KÖLTŐ: Igen. Hogy (*Tagolva.*) miért nem jött?

AZ ASSZONY (*még mindig a tükör előtt*): Drágám, nem jöhettem. A férjem elvitt sétálni és én el akartam magához jönni, de aztán elmentünk egy kalaposbolt elé, ahol csodaszép dolgok voltak, s a férjem, aki drága és jószívű ember, rögtön észrevette, hogy a mostani kalapom kissé tavalyi és kiválasztottuk együtt ezt a csodaszép modellt. Mit szól ezekhez a fehér tollakhoz?

A KÖLTŐ (*önmagában*): Kalap. Kalap.

AZ ASSZONY: És a férjem minden ellenkezés nélkül megvette, amit akartam, pedig a legdrágább volt az egész kirakatban. Mert a férjem szerelmes belém. Látja, ezt csak most tudtam meg. Eddig szegény egész nap az irodában ült, csak tussolni és enni járt haza, de ma véletlenül szabad délelőttje volt és így kitört belőle a szerelem. Nézze meg ezt a kalapot. Ilyent csak szerelmes férjek vesznek. És én nem is kértem, egy szóval sem kértem.

A KÖLTŐ: És a randevu?

AZ ASSZONY: Fiam, én egy polgári nő vagyok...

A KÖLTŐ: Fiam?

AZ ASSZONY: Igen, bátran az anyja lehetnék. Én egy polgári nő vagyok és havonta harminczszor mehetek költőkkel randevura, de az urammal kalapot venni havonta csak egyszer.

A KÖLTŐ: És a szerelem?

AZ ASSZONY: Melyik szerelem?

A KÖLTŐ: Az én... az enyém... a hozzám való szerelem?

AZ ASSZONY: Ja? Igen. (*Trillázni kezd.*)

A KÖLTŐ: Hát kit szeret jobban (*Remegve.*) engem, vagy... azt a vadállatot?

AZ ASSZONY: Azt. Különbözik pedig ne beszéljen ilyen hangon a férjemről. Ő kalapot vett nekem. És maga még sohasem tette ezt.

A KÖLTŐ: És az én... finom és ékköves lelkem?

AZ ASSZONY: Hát most azzal jön? Akkor meg kell mondanom magának, hogy én utálok a verseket. És titokban mindig ásitottam, ha maga verseket sza-

valt. És unalmas volt, amikor rimeket vágott a fejemhez. (*Egy sóhajjal.*) Én magában nem a költőt szerettem, hanem a férfit. És most...

A KÖLTŐ: És az urában mit szeretett eddig? A czégyvezetőt, vagy a férfit?

AZ ASSZONY: Az uramban eddig a férfit szerettem és ezért utáltam őt. De ma reggel felfedeztem benne a czégyvezetőt. És azóta szeretem.

A KÖLTŐ: És a férfi?

AZ ASSZONY: Látja, ez a különbség. Ha magából elveszik a férfit, akkor mi marad? Egy pár vers, vagyis semmi. De ha az uramból kivonom a férfit, akkor megmarad a czégyvezető... és az uram, mint czégyvezető is, a legelső férfiak egyike.

A KÖLTŐ: És én?

AZ ASSZONY: És maga, mint férfi, most már fölösleges. Ez a kalap egy kicsit kinyitotta a szememet. És megláttam a férjemet.

A KÖLTŐ: Glóriában.

AZ ASSZONY: Mert, kedves költő, az uramat sokkal nagyobb rezón szeretnem, mint magát. Az uram, az férfi... igazi férfi... és amellet áldott jó ember. És ezt csak ma tudtam meg, egész véletlenül. És én elborzadok, ha meggondolom, hogy mi lett volna, ha ma meg nem üti a guta a főnökét, ha nem jön haza véletlenül, ha nem megyünk sétálni, ha nem vesz kalapot... Bálint, akkor még én egy évig, talán másfél évig is flörtölhettem volna magával az ő háta mögött. És neki nem lett volna alkalma rá, hogy elárulja, milyen kitünő férj, minő férfi... rettenetes.

A KÖLTŐ: Rettenetes... Isten vele. (*Kétszer elmegy és ugyanannyiszor visszajön. Majd tragikusan.*) Az életem első fele eltelt, míg megismerhettem magát. És a másik fele el fog mulni, amíg el tudom felejtetni. (*Elmegy. Visszajön.*) Ha meggondolja magát, a telefonszámom: —

AZ ASSZONY: Nem vagyok kíváncsi.

A KÖLTŐ: A telefonsz...

(*Az asszony elfordul, a költő teljesen elmegy. Az asszony trillázni kezd.*)

Ötödik jelenet.

A férj és az asszony.

(*A férj frissen és lelógó, vizes bajuszszal, akár egy vidra, visszajön.*)

A FÉRJ: Elment?

AZ ASSZONY (*a díványon*): El, hazament a családjához.

A FÉRJ: Hova?

AZ ASSZONY: Mit tudom én? Soroksárra.

A FÉRJ: És az ebéd?

AZ ASSZONY: Nem is volt meghíva.

A FÉRJ: Neked... talán szimpatikus?

AZ ASSZONY: Nekem? Azt se tudom, kicsoda.

(*A nyakába ugrik.*) És délután, ugy-e, megint elmegyünk sétálni?

A FÉRJ: Hogyne. Hat után.

AZ ASSZONY: Hat után?

A FÉRJ: Igen. Addig irodában leszek.

AZ ASSZONY: És a főnököd?

A FÉRJ: Köszönöm, jobban van.

AZ ASSZONY (*megdöbbenve*): Hála istennek. (*Aggodalmasan.*) De akkor miért jöttél haza tizenegykor?

A FÉRJ: Hát muszáj ahhoz meghalni a direktoromnak, hogy egyszer tizenegykor jöjjenek haza?

AZ ASSZONY: Hát akkor?...

A FÉRJ: Megmondjam az igazat?

Az ASSZONY *(elhallgat és lehajtja a fejét).*

A FÉRJ: Vagy inkább valami kifogást parancsolsz? *(Az asszony hálásan ránéz.)* Hát jó. Azért jöttem haza, mert május van és ilyenkor nem jó az asszonyt magára hagyni... Azután azért jöttem haza, mert ma valami nemzeti ünnep van és nincs hivatal... És végül azért jöttem haza, mert ezt a költőt szerettem volna egyszer már személyesen is megismerni... és ez most sikerült is... Elég?

A SZOBALÁNY *(jelentve)*: Tálalva van.

Az ASSZONY *(nevetve)*: A hálóban terítetttem... Ott sokkal intimebb...

A FÉRJ *(jókedűen)*: Jó. Gyerünk.

(Bemennek. Egy perc múlva szól az asszony hangja.)

Az ASSZONY: Kérem, szobalány, hozza be a kalapomat.

(A szobalány leveszi a kalapot a diványról.)

— Függöny. —

Toll és tőr.

— szept. 27.

VÉGRE BELÁTTÁK, hogy nem élhetnek tovább bagóhiten és most esküvőre készülnek: pappal, czerimóniával, anyakönyvvezetővel. Így legalább egymással szemben nem érznek gënet... »felajánom magának a pertu-t, magától ugyis undorodom már«. A legérdekesebb persze az, hogy eddig — nem minden alap nélkül — azon háborogtak, hogy a munkapárton a legheterogénebb elemek akarják — ugyanazt; agráriusok, merkantilisták, lateinerek. És most ők hasonlóképp egyesülnek, hasonlóképp akarják — ugyanazt. Ugyanazt, ami most a munkapárté. Mert nem lehessen tudni, — hátha hamarosan örökségre nyílik kilátás, és az örökhatyó, vagy még inkább: a végrendeleti végrehajtó erkölcsös házaselethez köti az örökséget.

A LAKÓK KEDVES GYERMEKEI számára virágos terraszt ígér a háziur Berlinben. Igen, így: kedves gyermekei, — és ebben a két szóban benne van mindaz, ami Bërlint Budapesttől elválasztja. Nálunk a háziur kiírtja a gyereket, fölmond, ha a magányos házaspár háztartásában megjelenik a gölya a Nestlé-liszttel, Berlinben játszóteret ígérnek a kedves gyermekeknek. Berlinben hetvenkétezer lakás áll üresen: Budapesten ötszáz, Berlinben utólag fizetik a házbért, aki előre fizet, annak százalékot adnak, Budapesten külön biztosítékot követelnek a következő negyedre. Berlinben konvertálja a háziur a lakó adósságait, Budapesten lenyuzza a partáj összes bőrét, zacskót varrat belőle és abba gyűjti a házbérkrajcárokat. Berlin Európában van, Budapest pedig Budapesten, ez minden. És ezen lehet sirni, panaszkodni, káromkodni és megpukkadni, csak segíteni nem. Mert mi vagyunk Ázsia kapuja, ahol minden felemás, ahol minden tótágast áll, ahol a kelet már szégyenlik, de a nyugatot még csak hazudják, ahol kulturáról csak azért álmodnak, mert nincs és nagyon kellene. Városigazgatást tanulni Berlinbe járnak az ösztöndíjasok, de azért még minden második házban ott van a tábla: gyerekek és kutyák a hátsó lépcsőn... mert ez Budapest, Nagy Budapest, amitől megörülnek a nyugati látogatók, s ami Cambronne tábornoknak egészen biztosan nominativuszban tetszene, ha élne szegény.

A CZIGÁNYPRIMÁSOKRA ROSSZ IDŐK JÁRNAK. Hajdanában, ha pofont kaptak, százforintossal volt kibélelve a magyar ur tenyere, míg mostanában, ha csattan is, nem csurran. Legfeljebb az izzaadságtól, lévén az eset színhelye a gőzfürdő ködös mélye. És úgy látszik, hogy éppen ez a gőzfürdő az a nehéz vonal, amelynél mult és jelen elhatárolódik. Azelőtt lehetetlen lett volna ilyesmit még csak elképzelni is, mert ugyan ki látott apáink közül cigányt fürdőben? Egyetlenegyet jegyzett fel a krónika, de az is csak azért merészkedett bele a malacuszta-tóba december közepén, mert a doktor ráparancsolt, hogy az orvosságot vízben vegye be. Mára azonban senki sem ütközött meg, hogy Fáraó gyermekét a Hungária gőzében vágta pofon egy temperamentumos fiatal mágnás. Hiába, tempora mutantur, és míg azelőtt a cigány huzta az uraknak, most olykor az urak huzzák el a primás nótáját, még pedig fizetség nélkül. Ó bizonyára az idők jele ez a kis csendélet, a melynek morálját talán így formulázhatnók meg legegyszerűbben: nem szokta a cigány a gőzfürdőt. De se baj, majd hozzászokik.

HA VESZSÜK, tulajdonképp Budapest fővárosnak van a legtöbb köze a rendőrlégények májusi dáridóihoz. Végre, pesti emberek vérért ütötték csapra, és a legkevesebb, amit egy város a polgáraiért tehet, az, hogy vigyázzon a bőrükre — akkor is, ha ők maguk nem tudnak vigyázni; hisz amikor tudnak, nincs szükségük a hatóságra. És most végre szőnyegre került a dolog a város közgyűlésén és — alaposan kiporolták a szőnyegről. »Kiadatik a tanácsnak.« De előbb játszottak egy kicsit. Az egyik ur — politikából — támadta a rendőrséget, a többi megvédte, szintén politikából, és a híres demokraták vigan kurjongattak, vicceltek, guny-röhögtek, amikor egy bizottsági tag elbeszélte, hogy ötödmagával, békés társaságban volt az utcán, amikor egy rendőrtiszt intésére lekaszabolták — a másik négyet. Ugy látszik, néha mégis vízzé válik a vér, vagy helyesebben tejjé, — amin talán nem is csodálkozott az a tejárus demokrata, aki a kórust vezette a rendőrség mellett.

MUSZÁJ POLITIZÁLNI.

Sohasem foglalkoztam politikával. Hogy mért, azt magam sem tudom, és ha valaki megkérdezné az okát és sarokba szoritana vele, legfeljebb azzal mentegetném magamat, hogy a politika az exigenciák tudománya. Ezzel aztán száz ember közül kilenczvenet levernék a lábáról, mert kilenczvenen száz közül nem tudják, mit jelent az: exigencia.

Ma azonban úgy fest a helyzet, hogy politikával foglalkozni muszáj! Az események furkósbottal verik önönmagukat a fejünkbe, amely szép képletet lefesteni kockázatos vállalkozás volna ugyan, de mint elképzelés az álmaimban is kísért és nagy nevetésekre késztet. A politika apró mérges emberke, vékony, de hosszú tatárbauszszal a fejünk elé áll és a kezében lévő furkósbotot addig veri a saját becses hátához, míg mérges emberke és furkósbot együttvéve behatol egy lyukon keresztül a koponyánkba.

Most tessék elgondolni, micsoda metamorfózis áll be egy olyan szegény urnak az agyvelejében, aki azelőtt csak annyit tudott a politikáról, hogy az az exigenciák tudománya és még azt se tudta, mi az az exigencia!

Most azonban már tud valamit. Hogy mi az: nem-exigencia. Nem-exigencia; vagy kontra exigencia, vagy mint mondani szokás: intransigentia az, amikor az ellenzék azt mondja: »Addig, míg Lukács nem megy el, én erőszakoskodom« — és ezzel szemben Lukács így nyilatkozik: »Amig az ellenzék lármázik, addig én maradok«.

Hol van ebből a kacskaringós labirintusból a kivezető ut? Lukács ur szerint a kivezető ut az, amelyen Pavlik úr szokta kivezetni az ellenzékét. Ezzel a szójátékkal szemben azonban az ellenzék ugyanezt az utat bevezető utnak is szokta használni, ami megint csak a restitutio in integrum helyzetét állítja be.

Tehát mulik az idő, telik a hónap, telnek az évek, nekem nagy szakállam fog nőni, és már ilyen című hírek fognak megjelenni a napilapokban: »Disznók által felfalt volt — Pavlik által kivezetett — képviselő ezüstlakodalma«, — amikor Lukács még mindig azt fogja mondani: »Sajnálom, nem engedhetek, mert a többség van a hátam mögött!« Az ellenzék pedig így: »Sajnálom, nem engedhetek, mert Pavlik van a hátam mögött!«

Ebben az ugynevezett hátmögötti politikában pedig szintén vannak circulus vitiosus-ok. Igaz ugyanis, hogy Lukács addig nem mehet, míg mögötte van a többség, ellenben az is igaz, hogy a többség is azért van a Lukács háta mögött, mert nem megy. Másrészt Pavlik is csak addig van az ellenzék háta mögött, míg az ellenzék nem megy, az ellenzék pedig addig nem megy, míg Lukács nem megy, és Lukács nem megy, míg a többség van a háta mögött. Na tessék! És ha a dolgok így mennek tovább, hogy senki se megy, akkor legfeljebb csak a dolgok mennek így tovább, de más senki.

És az se megy, hogy egy olyan vasárnapi politikusnak, mint én vagyok, furkósbottal verik az események a fejébe a politikát.

Mi közöm nekem a politikához?

De hát azért mégis boszant, hogy nem tudom, mi lesz ennek a vége!

Egyébként mit töröm a fejem!... Egyszerűen kimegyek az utcára, majd elvégzi ezt helyettem a rendőr. Ő majd töri.

Maximus.

Krónika II.

A rög.

— szept. 27.

Egy cseh ujságban Kubelikné azt írja, hogy azok a kötelékek, amelyek egykor Magyarországhoz fűzték, örökre elszakadtak. Széll Marianne nincs többé, helyét egy derék cseh asszony foglalta el, aki a dadák hazájában virgoncz és mosolygó szemű Kubelikokkal örvendzetti meg neves férjét. Ahhoz, hogy az ember az ilyesmit kimondja, bátorság kell, s azért talán még kalapot is kell emelni egykori honfitársnőnk előtt. A hazát megtagadni sokkal könnyebb és kényelmesebb, mint ezt az eljárást be is vallani, és: a bátorság minden formában érték. Ezen túl azonban nincsen semmi lelkesítő Kubelikné irásában, sőt lesznek akik még annyira se melegednek föl iránta, mint mi.

Lombos jambusok árnyékában szépen körül lehetne irni a haza szent fogalmát és föl lehetne szólni rég letűnt honleányok, Dobozinék, Zrinyi Ilonák szellemét, hogy szemtől-szembe mondják meg véleményüket Kubeliknének. Ezt azonban (nem lévén államférfiak, hanem csak skriblerok, akik a tollal akarnak becsületet szerezni a hazának) nem tesszük és a hazaárulás átjatszott fogalmát se idézzük magunk elé. Érdekesebb volna ennél, megtudni, tulajdonképpen hogyan áll Széll Marianne előtt a haza szó? Mi a képzelete róla, mik voltak az erők, amelyek a magyar röghöz fűzték; és

hol a kötelék, amely elszakadt? Mert a haza fogalmát — ezt a gyönyörű rezgést — épp oly kevésbé tudjuk elválasztani énünktől, mint a lelkünket; még nem termett olyan ember, aki ezt a szót szemléltetőleg állította volna elének. Mindnyájan érezzük, a balszerencsében talán még inkább, mint a jó sorsban, hogy magyarok vagyunk, itt a helyünk; hogy az utolsó papsajt-bokor, fűzfa a lelkünkhöz nőtt; a szívünk megrezdül, mikor a vasut a Lajtán átszalad; az elménk felujhodik, ha a történet lapjain kalandozunk. De hol és miért kapcsolódik ez a tudat a geográfiai valóságba: nincs tudós, sem hazafi (még Sümegi Vilmos sem), aki megfejteni képes lenne.

Az egyik ember kimegy Párisba, s amint a cigány az éjjeli kávéházban huzza, egyszerre elpityeredik. A másik Jerseybe emigrál, de előbb a dohányszelenczéjét teletömi futóhomokkal, amelyet esténként szerelmesen ölel magához. A harmadik Klagenfurtban ül, kapál, farigcsál és nyugodtan nézegeti a widdini levelet: »mégis szeretem a hazámat«, mondja derülten. A negyedik hónapszámra fekszik a new-yorki nagy kórházban, senkise tudja, mi a baja, az orvosok szimulánsnak tartják, mikor egyszerre nyugodtan, titokzatosan, Magyarország felé fordított ábrázattal meghal. Az ötödik kétségbeesetten várja, mikor jöhet már haza a hosszú száműzetésből, és mikor végre eléri álmát és Pesten van, főbelövi magát. A hatodik (ő már a köz-tudatban él) elesik a csatában, kigombolja a mentéjét, a véres sebre teszi kezét, aztán egy kőlapra írja piros ujjával: Hazám!

Ahány ember, annyi fogalom a magyar rögről, patétikus, szentimentális, kolerikus és költői. Van aki előtt a magyar föld hatalmas égboltozatként tárul föl, nappal, csillagokkal, felhőkkel, végtelenséggel, a másik csak szegény, üldözött, megtört asszonyt lát benne, aki egyedül áll a rettenetes viharban és komolyan néz a gyermekeire. Lesznek akik az alkotmányban, törvénykönyvek hideg betüiben, vagy a történelem tanulságaiiban pillantják meg a szülőföld mithoszát, másoknak elég egy korty Tisza vize, hogy a lelkük szeretettel és nagy melegséggel teljen meg. Képek tömege forog köztünk a hazáról, — a szentségimádástól a nosztalgiaig — de hogy a rögnél hol a vége, hol a megfogható része, mi a pragmatikája, senkise mondja meg.

Most egyszerre élénk áll egy asszony és azt írja le: én tudom, a hon hol alakul át fogalomból tárgygyá, hol a kezdete és hol a befejezése. Tudom, mi a hazamegtagadás képzelete. Tudom, miért nő a lelkünkhöz az utolsó papsajt-bokor, és tudom Magyarország térképéből miért lesz székesegyház. Ez az asszony talán az első ember, aki tisztán tud számolni a röggel, aki azt fel tudja bontani szerves és szervetlen anyagra, aki tudja, meddig terjed a futóhomok, és hol kezdődik már a rajongás. Azon a köteléken, amelynek elszakadásáról beszél, nos, ezen a köteléken függ a haza.

A nagy kérdés tehát fel van adva és Kubeliknének mulik, hogy egyszer a kétszer kettő szabályai szerint

kapjunk rá választ. Emlékszem Széll Marianne egy színes cikkére, — úgy lehet, éppen ebben az újságban látott napvilágot — amely azt mutatta, hogy ez az asszony meg tudja magyarázni a gondolatait, megmagyarázni, mondom, nem kimagyarázni. Most meg-lássuk, mi a mondanivalója. Az emberi lélek egyik legmélyebb kérdése áll vele szemben: hol a szeretet forrása? Mert a szeretet általános szabályai épp oly nehezen ellenőrizhetők, rugóik épp oly mélyen fekszenek, mint a patriotizmusé. Tehát: összekapcsolható-e a szeretet, a lélek e kristályos indulata merev emberi fogalmakkal, a világ tárgyaival, avagy a rajongás csupán a sors egyszerű utrayalója, amelyet születésünk pillanatában dobtak a bölcsönkbe? Miért van szívünk, miért vonzódnak, miért borulunk le a szüleink sirhalmára, miért futunk égő házba a gyermekeinkért, ezek a kérdések fűződnek a főpillérhez, a haza fogalmához. Sőt, minden, a mi nemes a lelkünkben él, — a becsület, az erény, a férfiaság, az igazság szeretete — szintén ide tartozik. Egy válaszzal valamennyi pont el volna intézve. Ha a hazaszeretet magyarázatát megkaptuk, e szavak lényegét, rugóit és dicsfényük sugarait is megismerjük.

De tud-e minderre Kubelikné felelni? Ősmeri-e csakugyan a tulajdon és ezzel kapcsolatosan az egész emberiség lelkét? Mert most nemcsak egy világjáró nagy zenész feleségéről, hanem valamennyiünk-ről van szó. Tud-e így válaszolni: ebben és ebben az évben, ebben és ebben a hónapban, ezen a napon és ebben az órában, ezért meg ezért szakadtak meg a kötelékek, amelyek Magyarországhoz fűttek? Majd pedig: ezért meg ezért szerettem előzetesen a hazámat, a Kárpátokat, a Dunát, a temető árkat, a fűzfa rügyét, a rigó fűtlyét, a barázdabillegető csapását? Csakugyan latnyira meg tudja-e állapítani, hogy a rög hány rész rajongásból, szent meggyőződésből, iskolai nevelésből, hazafias olvasmányból, hagyományból, ösztönszerű indulatból, vallási érzésből és megszokásból áll? Félek, hogy nem, sőt attól tartok, hogy a kérdés a maga nagyszerűségében és komorságában csak most fog Széll Marianne előtt kibontakozni. Ezt a pár szót leírni: a kötelékek, melyek Magyarországhoz fűttek, mindörökké elszakadtak, — könnyű, de ha érezni kezdjük, hogy ezzel a dölyfös válaszzal millió és millió hívő, verejtékező emberén taposunk át s egy drámai helyzet sulypontjára állottunk: a mondat rettenetesen nehéz lesz. Mert tragédia-tárgy az, a mire Kubelikné vállalkozott, s ha van költői igazságszolgáltatás, belé kell buknia. Ha ép bőrrel menekül a csávából, nagyobb kárt okozott Magyarországnak, mint a mennyi hasznot ezer hazafi teremteni képes.

Nos, hogy Coriolanus legyen egykori debreczeni polgártársunkból, nem hiszszük. Arra talán még sem lesz elég sulya. Viszont annál többre becsüljük, semhogy azt gondolnók, hogy az ilyen szavakkal úgy játszszon, mint a golf-labdával szokás. Mindenesetre kívánatos volna az okokat megösmerni, a melyek egy fiatal, szép és boldog asszonyt odasodornak, hogy a keserűség és

csalódás legmagasabb hangját megüsse. Lehet, hogy új lélektani képet és kulcsot kapunk, az okok és okozatok új viszonylatára bukkanunk. Ezek a magyarázatok érdekesek, színesek lehetnek a nő köznapi pszichológiája szempontjából, de értéktelenek, ha a patriotizmus üvegén nézünk rájuk. A legjobb hazafiak mindig azok voltak, a kik a legnagyobb áldozatokkal adóztak a hazának. A nemzeti eucharizmus fordítottja a vallásnak; itt egy ember cselékedett százazrek helyett, amott a tömeg összessége hódol egy fogalomnak. Ezért mélyebb, tartalmasabb és igazabb a haza fogalma, mint a vallásé. Ezekre a pontokra szeretnők tehát Kubelikné válaszát hallani, abban a lovagias reménységben, hogy a hazamegtagadás szavát nem a párisi journalokkal és németalföldi kézimunkákkal együtt tartogatja varróasztalkáján, hanem áldozatok árán vásárolta meg a jogot, hogy a rögről, — igenis, erről a durva, kölönözös, nehéz rögről, amelyet nap-nap után csizmával, patkóval, ekével, kerékkel taposunk, s amely mégis oly messze a fejünk fölött lóg — erről a láthatatlan kincsről beszélhessen.

Manon Lescaut halála előtt pillanatra visszanyerte eszméletét. Az égboltra pillant és az esticsillagot látja. »Milyen szép briliáns« sóhajtja, egy mondatba foglalva össze életrajzát, és meghal. A távoli Csehországban egy asszony Magyarország felé néz; este van, a Kárpátok fölött sötétség lebeg. »Milyen rossz a budapesti hangverseny-szezón« mondja, és tovább él a pénzzel, kincscsei és friss sörrel teli Bohémiában. »Ilyenek a nők«, jegyezte volna meg a gavallér Dobsa Lajos, és pokolba dobta volna ezt a drámatárgyat.

Syrion.

Fonte Avellana.

— James Bowker. —

In Italia peregrina.

Purg. XIII. 96.

Biborban égett Catrián az este,
Amig a völgy felől a nappal árnya
Csak lassan áradt szét a szürke tájra
S közelgett már az éjnek lomha teste ....

A zárda ott aludt fehéren; — és a csendbe'
Körülövezte dus akác virága,
Mely illatot lehelt az ut porába,
Gyönyörtől ittasan vegyülve össze ....

Zarándok jött az erdők tájiról,
Ki holt árnyakkal, Styxen át bolyongott; —
Álmok köde borult csodás szemére.

„Ki vagy?“ kérdé ijedten a prior.
„Dante!“ lágy, lassu hangon ennyit mondott.
„Mi kell?“

A költő ezt felelte: „Béke!“

Zsoldos Benő.

A smokk.

Irta: JULES RENARD.

(8)

Amig álmodozunk, szépen elsétálhatna a képzelt hódító lovag. De újra elém toppan. Itt volt a maga valóságában, mint hus és vér, meg is foghattam volna.

A lovag így szól hozzám:

— Most vagy soha! Itt az ideje, ragadd meg ezt a nőt, szorítsd a szivedre s aztán dobd el, mint egy kifacsart citromot. Itt az ideje, csald meg Vernet-t. Talán belé is hal. De itt az ideje, hogy elfoglald a helyét, hogy ellopj a feleségét, miután etted a kenyerét. Itt az ideje, hogy egy közönséges gazember légy, vége a képzelgésnek. És készülj el mindenre, mert ez a jó férj lehet nem is pisztolyt, hanem revolvert ragad és keresztüllő, mint egy kutyát. Megeshetik. Ne tétovázz. Rajta. Egykettő!

Vernetné nyugtalankodik, erősen megszorítja a karomat.

— Ne kinozzon — szól. — Mondjon valamit. Ugy szenvedek!

Szólni akarok, elkényszeredett mosolylyal:

— Igazad van! Hát szeretsz?

De a nő, aki ideadta volna magát, hogyha brutálisan és némán átkarolom, úgy találja, hogy a szavaimmal nagyon is korán pofonveregetem.

— Ne tegezzen! — mondta.

Nézi a szobám fenyőfadeszkáit, mintha még mindig a tegezésem vibrációját bámulná.

Már nem tudom, mit kell mondani, vagy tenni. Nem tudom többé! Kezeink közben összefonódnak. Megkínálom székkel. Írószereket is adnék neki.

A nő suttog:

— Jaj, istenem, most vétkezünk!

Kinek mondja ezt? Szellemeskedem:

— Csak már igazabban vétkezhethetnénk.

Ez is visszatetszik neki. Így szól:

— Soha! — és menni akar.

De ő se tudja, hányadán vagyunk. Reám emeli jóságos nagy szemeit, amelyek elhomályosodnak és erőlködve néznek.

Ez jobb. Hadd sirjon! Kettecskén sirdogálunk, ő az asztalnál ül, én az ovális padlásablakra könyökölök. Megfeledkezünk egymásról. Ebben a szűk szobában talán egy szép nő ül és egy fiatal ember, aki vágyódik rá, de mindenekelőtt két ember van itt, akik valamitől — nem tudni mitől — megrökönyödtek, mert az egyik kívánsága nagyon is hamar beteljesedett, mert a másik idegeit egy roham megviselte és mert a boldogság pillanata elérkezett.

Henri: Igazat szólva, nem vagyunk valami vigak. Csillapodjék, nagyságos asszonyom, ne gyötörje magát.

Vernetné: Szeret legalább?

Henri: Már hogyan szeretném! Azt kérdi, szeretem-e?

Felkelek és lassan lelógotom a karjaimat. Aztán megcsókolom a homlokát, a szemét, mintha mindig ezt csináltam volna.

Ez történt. Nem Vernetné látom; a helyzetet látom, amely hirtelenül kialakult, eljövendő életünket, az esetleges eseményeket és a házasságtörést, amelyet végre kell majd hajtani.

A lépcsőn valami megzörren, Vernetné indul és az arcomra egy nagy csókot nyom, én pedig viszonzom gépiesen, mint hogyha sárkányt eregetnék egy kisleánynak, hogy örömet okozzak neki.

XXXV.

Bus flirt.

Vernet: Miben sántikál maga? Két nap óta nagyon titokzatos. Sokat dolgozik.

Semmi ördögi sincs a nevetésében. Az, ami Vernetné közt és köztem történt, egyáltalán nem változtatta meg.

Henri: Szóra se érdemes. Nem tudom úgy nézni az életet, amint van. Dramatizálom.

És mégis — hogy is mondjam csak — egy házasságtörés se volt annyira ártatlan, mint Vernetné-é. A bűnünk sokáig csak vázlat marad. Vernet nem megy el egyedül; Marguerite minden pillanatban hívja Vernetné-t és ebben az üvegházban vattába kell pakolnia a sóhajait. A Cruz-pár jó példával jár elől: úgy mozognak mint a rákok egy vizescsöbörben. Mi is csendesen vetjük le a cipőnket. Óvatosan teszszük a földre, a kancsóhoz alig nyulunk; összeszorított szájjal köhögünk és úgy fekszünk le, hogy valahogy meg ne recsenjen az ágyunk.

Ha Vernetné a szobámba jő, rekedt és náthás hangon suttogunk egymással.

Amikor egy fürtöt adott a hajából, azt mondtam, hogy boldoggá tett, de aztán nem beszéltem róla.

Vernetné: Hová tette?

Nem tudom. Magamhoz akarom szorítani a »szere-töm«-et, de kisiklik karjaimból és ujját a szájára szorítja:

— Ha hallanák!

Csakugyan egészen elvesztettem a nyugalmamat.

Vernetné észretérit. Mikor felkel, minden reggel előre megállapítja, mit enged meg aznap. Még mindig nem akarja, hogy tegezzem.

— Korállom. Később. Majd elválik.

Taktikázik, recsegő jégtáblán tipeg.

Henri: De legalább maga tegezzon engem. Oly boldoggá tenne!

Megteszi, félig. A »te« és az »ön« eltűnik a szavai közül. Nem tudni, hogyan beszél.

Ha keresem az ajkait, az arcát nyújtja és azt mondja, mindegy, ez is jó és elmegy, a faképnél hagy, szétárt karokkal. A saját szájamat harapom.

Vernetné: Ez a szerelem a szép.

Henri: Csákhogy már kicsit sokáig tart!

Megfiatalodott. Sokat beszél a jövőjéről és fogadkozik, hogy semmi se áll az utunkban.

Vernetné: Nem úgy szeretem, mint ahogy a többiek.

Nem értem a finomságait és a rövid találgáinkon előszeretettel csókolom a fülczimpáját és a szemhéját. Én ravasz róka, folyton a szőlőre sanditok.

Vernetné: Látom, hogy nem ért meg. Igaz hogy szeretem és nagyon is hamar kimutattam. Ugy bánik velem, mint egy senkivel.

Henri: Talán babusgatni akar és a térdeire venne? Ez kicsit sok lenne!

Vernetné: Másképp kell bánnia velem. Én nem kacérkodok. Miattam nem szenved. Meglátja, mindketten megbánjuk.

Henri: Minthogy megadta magát, én is engedek.

Vernetné: Köszönöm, és hogy megmutassam, hogy szeretlek, látod, tegezek is. De csak időnként.

Henri: Miért nem mindig?

Vernetné: Ezek a férfiak a nagy okos eszükkel semmit se találnak ki. Egyszerűen zseniroz, hogy mindig tegezzek.

Henri: Akkor is, hogyha senki se hallja?

Vernetné: Akkor is. Erre el kell hogy készülve legyek, hogy hangulatom legyen, hogy a körülmények is úgy alakuljanak és a helyzet is kényszerítsen. Kell hogy

magától adódjék a beszélgetés folyamán. Különben furcsa. Nincs igazam?

Henri: Nincs. Nekem mindig van hangulatom. Nekem nem kell előírt szabályok szerint élnem, mint egy díjbirkózónak, vagy egy versenylónak.

Vernet hívja őt.

— Dolgozz! — szól nekem a nő és elfut.

Még ő is azt akarja, hogy dolgozzak! Mindenki a nyugalom ellen szövetkezik. Marguerite is beleköttyög a dolgomba és néha megkérdezi:

— Megy a munka, bácsi!

Henri: Akár a vízfolyás.

Marguerite: Jaj de nagyszerű. A zárdában a francia gyakorlataim sohase mennek.

XXXVI.

Jaj, az az irodalom!

Nem, egyáltalában nem úgy megy a munka, mint a vízfolyás.

Vernetné ezt mondja nekem:

— Tudja, mit szeretnék? Ha egy szép munkát írna, egy regényt például, amelyet nekem ajánlana, s amelyben kicsit az egyéniségéből is tenne!

Félénken mondta ezt, az ujjait nézve. Megigértem. Mindig habozás nélkül megígérek ilyesmit az embereknek, akik azt kívánják, hogy nekik dedikáljam az új regényemet, ahol elmesélem a történetüket. Sőt magam ajánlom ezt fel nekik.

Azelőtt, amikor az utcai lányokhoz jártam, mindig tüntetve fitogtattam előttük is írói mivoltomat.

— Majd írok rólad az újságban egy reklámcikket.

Csak nagyon kevesen érték be ezzel az ígérettel, legtöbbször mégis fizetni kellett.

Vernetné minden reggel kérdezősködött az »ő« regényéről. A gimnáziumban megtanultam úgy aludni, hogy azt hitték, a könyvemet olvasom, az asztalra könyökölve, állammat a tenyerembe süllyesztve.

Elég így elhelyezkednem ma is és máris bóbiskolok. Vernetné sokszor csalatkozik. Várja, hogy befejezzem a munkámat s hogy fel ne ocsudjak, nem lélezkedik és nem gesztikulál, lesi az ihletemet, mint a vadász a meglepett foglyot.

— Nos? — kérdi, mikor hátra fordulok és a szemei hunyorognak.

Látni akarja. Határozottan visszautasítom:

— Majd ha befejezem!

Vernetné: Ne dolgozzék ennyit, az istenért, halálra írja magát.

Henri: Kérem, ne izgatódjék.

Ha bevallanám neki, hogy semmit sem csinállok, leülne és ezt felelné:

— Persze, nincs aki inspirálja.

Muzsámnak képzelet magát, azt hiszi, hogy éppen ő az, aki inspirál.

Erősen dörzsölöm a kezem:

— Megy mint a karikacsapás! Még néhány ilyen lap és aztán odaállhatok a közvélemény jegykiadóablaka elé, hogy megkapjam a halhatatlanságra szóló biletét.

Bizik, akárcsak én, és homlokodon csókol.

Vernetné: Itt hagylak, poétám, folytasd!

És sétálni megy — nélkülöm.

Jaj, de unalmas írni!

Versiket írni még megjárja! Az ember egy szuszra csak egyet írhat. Elteheti őket és a hónap végén összegyűjtheti. És aztán ott a rim, amely mint a dugóhúzó, kihuzza belőlünk a verset, és a vers egyszerre cnged, kipukkan.

Még a novellairás is hagyján! Rövid, mint egy újévi látogatás. Jónapot és jóestét, hölgyeim és uraim, nektek, akiket utálok és megvetek. A novella az író banális képszerűsége azokkal, akik érdeklődnek iránta. A novellát oly gyorsan elfeledjük, mint egy omnibuszban kötött ismeretséget.

De regényt írni, nagy regényt, sok-sok személylyel, akik nem egyhamar halnak meg, az más!

Íróársaim mondták:

— Ne vágd nagy fába a fejszédet, csak kis dolgokkal lehet sikered, a nagy koncepcziókhöz rövid a lélekzedet.

Egészen igazuk van, már a harmadik oldalnál pihegek és sziesztázom; és mikor visszatérek az alakjaimhoz, úgy félek, mint hogyha folytatnom kellene a viszonyt kedvesemmel, akiből időközben nagyanya lett, mint hogyha halottakat kellene vezetnem egy meredek úton.

Nem is érzem magam nagykorúnak, újra gyermek vagyok.

De mellettem van a padlásablak egészen közel. Mennek és jönnek a hajók, némelyik leveti a vitorláját. Az ár dagad; az agg sziklák tajtékkal vannak borítva, tiszteletreméltó, de részeg családapák, akik ivásközben a pezsgő gyöngyét szakállukra fröccsentették.

A tenger hullámos. Egy láthatatlan és fáradhatatlan asztalos gyalulja-gyalulja a felületét és állandóan forgácsokat göngyölit belőle.

Aztán ezt is elunom, sietek fürdőző barátaimhoz.

XXXVII.

A tengerpart.

A talléoni tengerpart nagyon kicsi. Meztláb járkalnak a főnyenyen, amely finom és édes, mint egy nő hasa. Minden teketória nélkül fürdenek. Egy nő fönny a sziklamélyedésben, kezét szeme elé tartva, úgy tesz, mintha keresne valamit a távolban, kétségtelenül egy gőzhajót. Fürkészek.

De levetkőzik, mint egy bűvész; már fürdőruhában látjuk.

Apró gesztusokkal, mintha legyenek fogdosna, a tengerhez közeledik. Sikongat, próbál a levegőben ugrálni, mint egy mechanikus játékszer, fejest ugrani; a válla, a melle, a tenyere maszatos a nedves főnyenytől és a rojtos, tengeri fütől. A tenger olyan, mint a morgós kutya: mihelyt közeledik, a nő elmenekül, panaszosan és nyíva a sziklájára felé.

Igy fürdnek általában a nők. A polgármester gálánsul két czölöpöt veretett le, köteleket feszítettett közéjük, hogy — amint mondta — uszógyakorlataikat elősegítse. De a nők féltek, nem a fütől, de azoktól a kötelektől, amelyek, mint a kigyók, csavarodtak a lábakra. Azt mondták, hogy az ember jobban megtanul uszni a part környékén. A haragos tenger elhordta a köteleket, kiczibálta a czölöpöket, elvitt mindent.

A nők imádják a játékokat. Kézen fogják egymást, forognak, a tajték korbácsolja őket, frenetikusán nevetnek a vad nők kacajával, akik nemsokára megeszik ebédre a guzsba kötött és lassu tüzön piritott misszionárust.

Időközönként egy fürdő férfi szeretetreméltóan figyelmezteti őket: »Csendesebben, hölgyeim. Önök tévednek. A tenger kijebb van.«

Egy fürdőző nő: Mindennap szélben, esőben fürdök, a doktor rendelte.

A másik: Ugyebár, maga is észrevette, hogy a sós vízben könnyebb uszni, mint az édesvízben.

Egy másik: Igen; az ember szinte lebeg! Hogyha

elhagyná magát, elvinné egy hullám, mint valami pölyhöt.

Egy másik: Megy az uszás?

Egy másik: Menni megy, de nem szeretek hát-on uszni: belemegy a víz a fülembe.

Egy másik: Bevallom, hogy még nem tudom jól a tempókat. Tegnap az uram mutatta egy padon, hogyan csináljam.

Egy másik: Az ember a maga multságára fürdik. Én nem szeretem ezeket a kunsztokat.

Egy tudóvészes férfi vászonszékben ül, nézi a fürdőzőket. Sovány, fájdalmas feje melanchólikusan viseli egy széles szalmakalap terhét, egy fehér — zölddel bélelt — napernyő vet reá árnyékot, folytonosan izeg-mozog. Más és más helyre ül, a székét czipeli maga után úgy tetszik mindig, mintha utoljára ülne le. A könyöke, a térde kiszögellik a ruhájából. Nagy, mohó szája egy kis-kis életet keres.

Egy kabinból hirtelen kijön egy öreg pap fekete fürdőkosztümben.

A nők úgy tesznek, mintha nem is vennék őt észre és tisztelettel suttognak. Egy bádogcsöbröt és egy fehér kendőt hoz magával. A tengerhez megy, apró, szapora lépésekkel tipeg, megnedvesíti ujjait a vízben és keresztet vet magára. Az évek által egészen megaszalva, szemérmesen mutogatja fonnyadt testét, félkörbe görbed és annyira lapos, hogy elől-hátul olyan, mint a deszka.

A nők egyszerre elhallgattak, mint hogyha a fürdőfelügyelő jött volna. A pap megtölti a csöbröt, felemeli és hideg vizet önt a koponyájára, lábait összeszorítja, gerinczét peczkesen kifeszíti, az árnyéka szénfeketén nyulik el a tenger üvegöld tükrén.

Csőbrét a földre dobja, fejét a kendőbe bugyolálja, összeköti az állánál, bemegy a hullámokba, lehajlik, hogy gyorsabban előre jusson, aztán a hátára fekszik és kitért karokkal ring-ring előre.

Szabályosan hajlitja czombjait és térdeit a víz alatt, erőteljesen löki ki őket. A rohanó hullám elragadja. Már csak a fehér kendővel átkötött fejét lehet látni, és mikor egy hullám felemeli őt, hasonlít egy kiérdemesült és elkallódott ébenfa-feszülethez, amelyet a hullámok ide-oda czibálnak, néha pedig úgy tetszik, hogy szalmazákon fekszik és az állát azért kötötte át, mert fáj a foga.

XXXVIII.

Vizi idillek.

Vernetné egy testhez tapadó, csinos — husszinü és áttetsző — fürdőruhát választott. A tekintetek úgy szálltak rá, mint a darazsak. Érzi a darazscsipést és teteti, hogy megriadt és szégyenli magát. A nedves szövet olyan vékony, mint egy cigarettapapiros. Az ujjá hegyével huzogatja, csapdossa, de a szövet visszaesik és hozzátapad. Mohó vágyak czirógatják. Micsoda boldog szerelmes lehet az, aki magához ölelheti ezeket a közeli és nagyon is édes idomokat.

Vernetné affektálja a gyávat és lekuporodik a földre. Köréje csoportosulunk, egy egész sereg imádó. Hogyha csak egy hüvelyknyi husa kikandikál, hamisan hunyorgatunk. Mindegyik férjnek a másik feleségére fáj a foga és elfelejti az övét. Mulatunk.

A hölgyek is mulatnak. Mikor egy férfi kijön a vízből nedves hajjal, csuromvizesen, klasszikus formákkal, vagy göthösen, felbecsülik, mosolyognak, köhögnak. A két nem között diszkrét jelváltás folyik. A fürdőköpeny abban a pillanatban nyílik ki, amikor az érdeklődés a tetőpontjára hág s aztán hirtelen összezsugorodik. A szájak tátva maradnak és a gömbölyű csipők lassan mozognak.

(Folytatása következik.)

Saison.

A kegydíj.

— szept 27.

— Feld Zsigmond szubvenziója...

— Mondja, nem tud maga okosabb dologról beszélni?

— Okosabbról tudok, de ostobábbról nem tudok, tehát kizárólag erről fogok beszélni.

— De hiszen nem adták meg a szubvenziót Feld Zsigmondnak.

— Ezt így nem lehet mondani. Csak levették a kérdést a napirendről, ami nem a szubvenzió megtagadását jelenti, hanem azt, hogy alkalmas időben ez a szubvenzió újra tárgyalás alá kerül, s hogy addig kerül tárgyalás alá, amíg a Feld Zsigmond színháza meg nem kapja a pénzt.

— Kis ügy ez.

— Ne mondja, hogy kis ügy. Egyáltalán nincsenek kis ügyek a világon. Ez pedig nagyon is nem az. Mikor kiderül, hogy Feld Zsigmondnak színház nevű pajtája fentartása óta a város, Budapest városa, már háromszázezer koronát adományozott. Gondolja meg: többet egy negyedmilliónál, tehát egy vagyont, s most arról van szó, hogy még egy kis vagyont adjon át. De hogy ez az összeg egy vagyon, az nem is számít. Egy fillért is adhat-e a főváros, ez a kérdés? Van-e köze a fővárosnak a megkövesedett arénához? a fából kőkarikához? a ligeti oduhoz? Nincs, hála istennek nincs, ha a város mégannyira úgy akarna is tenni, mintha volna. Budapesten kilencz vagy tiz színház van, vagy színházszerű intézmény. S a város csak egyetlenegynek ad ezek közül pénzeket. Mit jelentene ez? Hogy a város azonosítja magát ezzel a színházzal.

— De talán mégse...

— De talán mégis. Háromszázezer koronát nem adhat egy város más intézménynek, csak olyanak, amelynek fenmaradásához valamely érdeke fűződik. Igaz hogy Budapest züllött város, amiről már egy utat is nevezett el: a Züllei-utat, de nem, ennyire még nem jutott, hogy a Feld arénájához valóban valamely önzetlen érdeke fűződne, s aki komolyan azt meri mondani, hogy ez a színház Budapesten magyarosított, vagy egyáltalán betöltött bármi hivatást is, azt nyugodtan át kell adni a legközelebbi rendőrnek. Ez a színház nem változtathatott ezen a városon soha, egyetlen vonalnyit sem, mert ha a város akármilyen alacsony nivón volt, ez a színház, amit csak a magyar szótár hiányossága miatt vagyok kénytelen színház névvel illetni, ez a színház mindig még alacsonyabb nivón állott...

— Pardón, a többi színházak.

— Mondtam én, hogy a többi színházak valóban missziót teljesítenek? Ezt nem mondtam. Mindamellet istenkáromlás ezt a színházat akár a Sziklai Czornél Kisszínházával is együttemlíteni, mert az, ha a legutolsó is, ennél még előbbrevaló. A többi színházat

pedig, ha ez a színház színház, egyszerűen kulturpalotáknak kell elkeresztelni, noha, ugy-e, nem azok?

— Nem, nem.

— S mégis kinek jut eszébe, hogy a többi színháznak városi szubvencziót adjon? Hogy a többi jól megy, ez rosszul. Mi köze ahhoz a városnak? Aztán meg: a többi sem megy jól, de mikor rosszul megy, akkor sem mer az igazgatója arra gondolni, hogy most kinyitattja a város kasszáját és nem is kölcsön, hanem ajándékba adat magának ennyi meg ennyi ezer koronát. Higyje el, ha sémmit egyébért, csak ezért az egyetlenéért, a Feld-ügyért, el kellene távolítani messze a város dolgaitól Bárczy Istvánt, vagy Vázsonyi Vilmost, — nem tudom melyik a polgármestere Budapestnek — mert *milyen* pénz lehet a város pénze, ha abból csak Feld Zsigmondnak, tehát egy olyan embernek, aki soha, sehol egy krajczárnyi támogatásra rá nem szolgált, háromszázezer koronát adtak ki eddig, s ha isten sokáig élteti Feldet, talán kikerekítik ötszáz ezer koronára az adományt. Talán. De már nem bizonyos. Budapest — nem a hivatalos — hanem a hivattalan már hegyzi a fülét s kezd a körmökre nézni. Nem mintha attól tartana, hogy az emberei lopnak; nem, ismeri őket, sőt becsületeseknek ismeri őket, de úgy nézi, hogy rosszul ajándékoznak. Ahol Feld Zsigmond háromszázezer koronát kap, ott minden kiadás jogosult, ott holnap egy másik színház, amely esetleg csakugyan színházabb színház: egy milliót kérhet, sőt kaphat is a méltányosság szent alapján.

— Egy milliót? ugyan!

— Annyit. Egy krajczárral sem kevesebbet. Ha Feldnek, aki egyike a legkártékonyabb filloxéráknak a satnya pesti kultúra szőlőjében, csak egy mellénygombot ad ajándékba a főváros, akkor a többi kilenczszázezer pesti polgárnak már legalább száz-száz korona jár ugyanugy ajándékba és jutalmul is, mert nem engedte becipelni magát *ebbe* a színházba, s így izlése csak annyira romlott, amennyire a többi színházak elrontották.

— De hol a kegydíj?

— Arról akarok éppen nem is beszélni, hanem prédikálni és mennydörögni. A szubvenczió aligha megy keresztül, éppen mert a város, ismét a hivattalan, most már odanéz. Tehát kegydíjat akarnak adni. Hát-ezer koronát. Hallja? Hallja-e? Hát-ezer koronát az én pénzből, a maga pénzéből! Hát-ezer koronát még ezentul is minden évben, csak azért, mert már eddig is adtak háromszázezret. Ez az a pont, melyen a csendes olvasó úgy jár, mint a vízvezetéki cső: a föld alá megy és megreped. A város harmincz vagy nem tudom hány évig volt oly barbár, izléstelen és korrup, hogy százezreket tömött bele Feld Zsigmondba, s most, ahelyett hogy észbe kapna, s elszégyellené magát, felhasználná a felhördülő közvéleményt s azt mondaná: »Na, többet nem adhatok, erigy, ne lássalak« — ehelyett megpróbál egy még nagyobb megtiszteltetést adni...

— Megtiszteltetést?

— Azt! A kegydíj nemcsak alamizsna s különösen

hát-ezer korona évenként nem megy alamizsnaszámba, hanem megtiszteltetés is. De megtiszteltetés az én zsebemből. Hát nem. Így nem alkudhatunk. Szervezzenek még egy polgármesteri állást s abba ültessék bele Feld Zsigmondot, vagy, hallom, hogy a főpolgármesteri állás most ugyis üres, abba is beleültethetik, ha fizetést *nem* adnak neki. Diszpolgáinak is megválaszthatják, de akkor én megszüntem budapesti polgár lenni, mert én nem állok be még polgártársnak sem Feld Zsigmond mellé. Mindent csinálhatnak vele, de több pénzt nem adhatnak neki. Csak a magukéból. Vagy pedig vegyék házi kezelésbe a színházát, mert ez az az intézmény, amely már most is olyan, mintha az ő házi kezelésükben lenne. Boruljanak egymás kebelére, vegyenek koszorukat egymásnak. De engem hagyjanak ki a játékból, mert különben én, még kétszáz Schmierdirtort hozatok fel vidékről és mindegyiknek fővárosi pénzzel aranyoztatom be a vályuját. Ha az ő direktoruk eszik, egyenek az én direktoraim is.

Gábor Andor.

HETI RIGMUSOK.

Este.

Ah!... mostanában, amikor lefekszem,
Egy igazán okos dolgot cselekszem.

Mert mielőtt még elfogná a szender,
Kell, hogy valamit olvasson az ember.

Ne olvasson regényt, mert az bolondság,
Nehogy az álmát kísértetek rontsák.

Lirai versekkel se rontsa gyomrát,
Nehogy más bui az ő fejét nyomják.

Feküdjön szépen hanyatt avagy hasmánt
S a költségvetést vegye mint olvasmányt.

Ó mennyi pénz, jó isten, mennyi, mennyi!
Az Ezeregyjében dehogy van ennyi!

Száz millió s utána sokszor még száz,
Pérezsagával telik meg az egész ház.

S ő jobbszagu a frissen sült cipónál,
Nincs illatosabb egy szép milliónál.

Én ötöt már csak milikének hívom,
S az illatát szédülten mellre szívom.

És egyik millió szebb, mint a másik,
Az embernek a foga is elvásik.

Hogy milyen gazdag! Ki? Én? Nem. Az állam.
Ilyenkor kissé lecsuszik az állam.

Majd boldogan sóhajtok egy nagyot:
Nem baj, kérem. Az Állam én vagyok.

INNEN-ONNAN.

☉ **Hősök.** Látták őket? Én láttam. Este, hétkor, a Teréz-köruton. Jobbról és balról, a járdán a hétköznapi élet folydogált, az emberek mentek üzleteik után, de a középben, a gránitkoczkákon ott vonult a történelem. Sok, sötét csoport, s köztük egy kocsi, a bakon valaki egy zászlóba burkolózott, s üvöltött valamit, s a kocsi belsejében négy ur állt össze-ölelkezve és énekeltek. A négy ur, mint értesültem, két képviselő és két újságíró volt, a bakon a fiatal czvikkeres: Huszár Károly. Mégis a tömeg rekedten és vészesen tolongott körülöttük és csinálta a magyar történelmet. Ezek az emberek olyanok voltak, mint a honvédek negyvennyolcban. Elkéseredve és nyomorultul üvöltötték jelszavaikat a képviselők felé, és amikor történelmi perspektívába próbáltam állítani a dolgot, úgy tetszett, hogy Mátyás király kikiáltásakor a Duna jegén nem voltak többen, mint kedd este a Teréz-köruton. Mert hősök ezek az emberek... nem a képviselők, ó, azok csak a hivatalos hőroszai a mai forradalomnak. De akik a kocsijuk mellett tolongtak, az új honvédek, a... veres-sipkások, ezek a hősök, mert rájuk minden sarkon várt a halál és Boda. Egész nap dolgoztak s most, este eljöttek, hogy ordithassanak és esetleg meghalassanak... valamiért, amit választójognak hívnak, de amit népek tavaszának is lehet nevezni. Mit tudják ők, mi az? A levegőben forradalom uszik és — hogy is mondja France? — a hősök meghalnak, mert ilyenkor kötelesség a halál minden tisztességes emberre nézve.

* * *

4 **Árverés és romantika.** Egy néhai finom és előkelő agglégény hagyatéka fölött perdült meg a héten a dob, hiszen olvasták önk is a zsrnájukban, ha ugyan emlékeznek még rá. Csunya, szomorú, hangos árverés volt, olyan, mint minden árverés, tele erőlködő jóbarátokkal és még jobban erőlködő hiéna urakkal. Szürke kis hírek számoltak be róla, hogy a tizenhétajtós szekrény ennyiért ment el, az íróasztal ennyiért, a pipatórium meg ennyiért. Hanem a legvégén mégis történt valami. Az ágyat egy hölgy vette meg, — irták az indiszkrét riportok — sőt a pamlagot is egy hölgy vette meg. Érzik, mennyi pajkos kedvesség van ebben a pár sorban? Az ágyat egy hölgy vette meg: az agglégény ágya női szobába kerül. Mintha mosolyogva, szeretettel hajolna valaki a halott fölé és egy könnyű, bolondos chansont sugna a fülébe, — hogy elrejtse az elérzékenyülését. A pamlagot egy hölgy vette meg. Finom és kedves pikantéria ízét érezzük, sok meleg, őszinte poézist. A szerelem szimbóluma a halálé is, az elnyugvásé, és most két gyengéd női kéz — hálás csókot küldök rájuk — félrevonta az ereklyéket a vásári zajból. Szép, izléses és meghatározható gesztus volt ebben a zavaros, szegény és üres világban, köszönet érté, hölgyeim.

* * *

4 **Erdély aranykora.** Emlékeznek még néhai való jó Apaffy uramra, Bánffy Dénesre, Béli Pálra, Teleki Mihályra és a többi vitélő rendekre? Nahát kérem, mik voltak ők ahhoz a báróhoz képest, aki most, a huszadik század elején ujítja fel az aranykört Erdélyben, csatlósokkal, puskatussal és kinzókamrával. Ó szép kora az ököljognak, csak följárs kísérteni azon a nyughatatlan földön, ahol száz év előtt még Wesselényi háborút viselt a gorbói gróffal. De most brutálisabban és kirívóbban áll előttünk a középkor ittfelajtott kényura, aki fölakasztatja a nyomorult oláh jobbágyot. És a külföld gyönyörrel könyvelheti el a nyereg alatt puhított hus mellé az új Csák Mátét, aki töltött fegyverrel sétál a kolozsvári kávéházakban és hasbalövi azt, akinek a képe nem tetszik neki. Az első magyar regényt valamelyik nagyapja írta a pallosjogot élvező bárónak és ő a parasztjait kintpadra vonatja. Milyen jó, hogy Darwin fölfedezte nekünk az atavizmust, nélküle bizony most hiába próbálnánk megérteni a báró ur különös viselkedését, míg így nem is találjuk olyan megdöbentőnek az esetet.

* * *

☐ **Protekció.** Huszonöt vasutast fölfüggesztettek az állásuktól, mert egy szélhámosnőnek pénzt adtak, hogy protegálja őket följobbvalóiknál. A hölgy nem protegálta őket, de a dolog kisült s a vasut így szólt: »Mi az, mi az? ti pénzt adtatok protekcióért, ti tehát azt hiszitek, hogy pénzzel és protekcióval előbbre lehet jutni? Ti bűnös emberek«. Mi következik ebből? Hogy nincs protekció? Hogy a szegény bakter valóban csak úgy megy előre a fizetési létrán, ahogy megérdemli? Nem, nem. Ezt hiába is mondaná a vasut, a szemébe nevetnének, ha mondaná. Hanem az, hogy protekciót csak igazit szabad használni. Azért, hogy egy kegyelmes ur protegált egy váltóórt, még sohasem büntették meg, sem a kegyelmes urat, sem a váltóórt. Hanem ha a kegyelmes ur nem valódi, akkor meg kell büntetni — a váltóórt. Mert hamisított. És pedig hamisítványt hamisított. A protekció szurrogátum az igazi érdem helyett. S aki e szurrogátumot is helyettesíti, az vétkezik. Én nagyon jól értem az egészet, de nagyon kérem a vasutat, ne kívánja, hogy a váltóór is megértse. Mert amely pillanatban értem, a legszebb nihilizmus rózsája nyílik ki bennem. De ha a vasutasban is kinyílik, ő felkapja a váltó vasdorogját és leüti vele oktatóit. Nagyon logikus lesz.

* * *

☐ **A vakmerő.** Budapesti lapokban olvasom, hogy Kolozsváron is röpköd a turul, száll az aviatikus ágról-ágra. Azt is olvasom, hogy jövő vasárnap óriási feladatra vállalkozik a »vakmerő aviatikus«. Mi lehet az? mondok. Száz méter magasságból leugrik? Vagy a gépét elereszti és tíz méter magasságban felugrik rá? Vagy leveszi a szárnyát a gépnek és úgy röpül. Nem! A »vakmerő« Kolozsvárról Zsukra fog elröpülni. Nem ismerem Zsukot. Lehet hogy az a világ közepe, noha eddig, a közhittel együtt, Kólyt tartottam annak. De a térképről látom, hogy Zsuk nincs messzebb Kolozsvártól, mint Soroksár Budapesttől, de talán még olyan messze sincs. S ezért nem értem a vakmerőséget. És pedig a lapok tudatlanságának vakmerőségét, hogy ezt a röpülést úgy merik bejelenteni, mintha egy dévény—orsovai távröpülés terve merülne föl. Ami, jegyezzük már meg, ő szakférfluk a sajtóban, szintén nem vakmerőség, mert öt méterről a lichthófbán épp úgy le lehet esni egy repülőgépről halálosan, mint a végtelen magyar alföld felett ötezer méterről. Igaz hogy Zsuk úgy hangzik, mintha Afrikában volna. De nincs ott, bizony isten nincs ott, tehát nem két világrész közt való rekordról van szó, hanem csak arról, hogy be kell szerezni egy térképet minden szerkesztőség számára.

* * *

— **A millió Van Dick-kép.** Nemes Marczel, a nemes mügyűjtő már megint megvesz egy Van Dyck-et. Ez esetben egy millióért, csekély egy millióért. Legalább így adják hírül a kommunikék, amik egyenesen Párisból datálódta. Hallván pedig ezt mi szegény székszisben nevelkedett hideg lelkek, önkénytelenül a régi újságírókártyázásokra emlékezünk, amik hajdanában éjfél után estek meg a kihűlt redakciókban. Egy ilyen éjszakán csöndes közben esett meg, hogy miután már mindenki elnyerte a partnere pénzét, az egyik jókedvű kártyás föltette

a Lánchidat. A másik sem maradt rest, ő viszont a terézvárosi templomra folytatta a játékot. És így történt meg, hogy reggelre elszórt a Bazilika, a keleti pályaudvar, a Népszínház, csak az Akadémia maradt meg, mert ezt senki sem merte megkockáztatni: hátha megnyeri. Szép, szabályos játék volt, csak éppen hogy amibe a játék ment, az mind a másé volt. Igen, mind a másé. Nemes Marczel ur is megvonná a Van Dycket, meg, egész biztosan, csak éppen hogy az a fránya Van Dyck egy milliósckába kerül. Nem baj, a játék azért épp olyan szabályos, mint az volt, amelyen Budapest összes középületei vesztek el.

* * *

— Az üzletember. Hammerstein, a közismert milliomos, eddig arról volt nevezetes, hogy sokaknak tartotta a létrát, mikor az uborkafára másztak. A fényes mellek és harsogó tenorok világában rettegett csoda ő, s nincs a dicsők között senkise, aki ne lenne boldog, ha az amerikai hangvállalkozó szerződéssel kínálja meg. Most nagy a harag s nagy a szenzáció a magas világban: Hammersteint legyezőjével arczul ütötte a primadonnája s ebből kifolyólag perre került a dolog. Hammerstein ugyan azért pöröl, mert becsületében megtámadva érzi magát, de valószínű, hogy a kutya másutt van eltemetve. Felice Lyne ugyanis, aki a rettegett imperátort arczonsértette, aligha lehet oly csunya, hogy a pofonnak kézen fekvő okát ne szolgáltatná, egy üzletembernek pedig, aki csaknem minden kontinensen az első a maga metierjében, nem lehet oly hírek mögött élni, amelyek a reputációjának ártanak és a tekintélyét is megsebzik. Neki perelni kell, nem mintha becsület-smokk volna, hanem mert per nélkül drágább lesz az élet, mint perrel. A dolog egészen tiszta: a férfi kárt csinált, de az üzletember megbecsülteti előbb s azután fizeti ki.

SZÍNHÁZ.

Schnitzler.

(Jegyzetek a fotografiájára alá.)

Az, hogy új darabja nem kerülhet színre a császári színházban, keveset jelent a karrierjében, de nekünk érdekes, és hogy kicsoda a bécsieknek, azt csak sejteni lehet. Két évvel ezelőtt láttuk egy bécsi premiérjét. Közönsége nem is hívó, hanem ájtatos. Teljes öt óráig — félhétől féltizenkettőig — ült a bordó-arany páholyban, frakkban, a nők parádés toalettben, a leányok fehérben, illedelmes szöszke frizurával és pirosra gyulladt fülekkel. »Der junge Medardus«-t játszották. Mi talán nem is értettük teljesen. Az ódon császárváros rajza ez, naiv és meleg vonalakkal, mintha egy emlékcészére lenne pingálva. A jó polgárok tüszkölnék a lőporfüsttől, a gesztenyevirágos tavaszt vér mocskolja be, egy anyóka tipeg át a kerten fekete ruhában, sóhajtván és csendes könyekkel siratja fiát, akit ebben a revolúziós kikeletben megöltek az ágyugolyók. Bennünk már csak töredék-képek maradtak a történelmi körképből. Az a publikum azonban teljesen érezte. Itt kelt bennünk a hit, hogy bár nincs osztrák nemzet és nincs osztrák nép, van osztrák irodalom és osztrák író, s az osztrák író: Schnitzler.

Abból az alkalomból írunk — és írunk — róla, hogy most egy drámájával erősen exponálta magát, ujjat kezdett, közvetlen az ötvenéves jubileuma után, s felvéve a harcot a hivatalos konzervativizmussal, darabját egy magánszínháznak nyújtotta be. Schnitzler, a puha és elegáns költő, a bécsi dekadens, eddig alig érintkezett a politika érdekkörével. Fáradt életművészei, édes lányai fegyvert nem vettek kezükbe. Legfeljebb csak azért, hogy a saját halántékukra szorítsák. Ezekkel az alakokkal azonban új romantikát teremtett. Tudjuk, hogy az ő orvosai, írói, könnyelmű és bánatos fiatalemberei, színésznői mások, mint a többiek, romantikus szimbólumok. Mélyebben élnek, mélyebben hallgatnak, mélyebben szenvednek. A tudásunk, a székszisünk, az új ember tartózkodása jelentőssé teszi szavaikat. Elég, hogyha halkán beszélnek. Azokban a csendes szobákban, ahol csendes lelkeik drámája folyik, a szavak tompán visszahullanak a falakról, hangtalanul, mintha neszfogó szőnyeggel, ezüsttel beszegett gyásztapétával lennének bevonva. Schnitzler az embereket látta, az emberiség célja és küzdelme iránt majdnem közönyös maradt, boldog esztéta, aki öröm biborában és a gyász végtelenségében élt, mindenki szerette. Annál feltűnőbb, hogy a mostani darabjában egy haldokló előszobájában összeütközik a pap és az orvos, a hit és a tudomány két véglete. A pap az utolsó kenet szentelt olaját és vattáját hozza, az orvos pedig az éter-fecskendőt. Mindketten sáfárkodnak a betegre, az egyik a lelkére, a másik a testére, akárcsak a Faust második részében az angyalok s a köpczös és karmos lemurok. Vajjon kinek van több joga a haldokló utolsó, drága perczeihez?

Ezt a perspektívát nyitja a bécsi költő. Eddig csak esztéta volt. Ma megszólalt benne a tudomány katonája is. Mert Schnitzler orvos, címzablaja az orr- és gégebajok specialistájának nevezi. Dolgozószobájában a diadalmas szinlapok mellett ott lóg orvosi diplomája is. A Hét a harczok előestéjén bemutatja olvasóinak az író érdekes, melancholikus profilját.

Erős lánczok. (A Vígsház bemutatója.) Felix Salten, a »Zeit« kellemes csevegője, darabot írt az uniformisról. Hogy az uniformis mégse minden és a tábornoki stráfnál, amely a nadrágon pirosan fut végig, hatalmasabban azok a véretek, melyek az élethez kapcsolódnak, és a trónnál is hatalmasabb a szerelem. Amiért méltóztatik látni, kissé limonádé-izü a dolog. A trónörökös mésalliance-ot akar kötni egy varróleánynyal, ami végül — sok huzavona után — csakugyan sikerül. Csakis úgy érthetjük meg a darabot, hogy a jobbra hivatott Salten a kereslet és kínálat elve alapján írta meg vigjátékát, kizárólag az osztrák szinpadok használatára, ahol az uniformis, a főhercegi szerelem és az egyszerű vadászkastély — szarvasagancsokkal és puskákkal díszítve — még mindig varázsos fényben csillog. Mert a szatirája gyenge, a meséje a divatlapok banalitására vall. Ki ír erre a szövegre operettet? Zene nélkül játszották, de mi állandóan hallottuk a kísérelő melódiát (Oh szerelem!... Két sze-e-re-tő szí-iv!...), az »édesbus« valczert, a duettet, a fülbemászó kuplékat. Csak a Vígsház munkája — és a rendezés — nívós, mint rendesen. Zátony Kálmán, a színház ujonnan szerződött tagja mutatkozott be a főszerepben. Szerencséje volt, katonaruhában

Uriasszony csakis Brázay-féle **Salus** pipereszappant használ!

robbant be, feltűnően fess és így imponálóan hasonlít Napoleonhoz. Rokonszenves aktor, de hogy mit ér, később válik el. A végzetes hasonlóság miatt ezuttal senki se mer rosszat írni róla. Mi se.

ZENE.

Tengerész Kató. Az operett azok számára készült, akik a művészetben a természet utánzását keresik. A jó operett a »való élet« tükre. Nem is tükre: folytatása. Ugyanaz az élet folyik benne, mint a színházon kívül, az utczákon, a hivatalokban és a polgári lakásokban. Avagy talán Madame Bovary, de Renalné és Valmont vicomte képezi a kegyed rendes társaságát, tisztelt Uram? Szerelme Trisztánéval rokon? Mint problémák a lét és a nemlét, az örök megismerhetetlen, a vallás és a tudomány konfliktusa vannak jelen az Ön életében? Ugy-e nem! Vallja be: e személyek és dolgok és az Ön élete között az érintkezési pontok kevesek. Önt a parlamenti botrányok foglalkoztatják! A kómius épp e percben mondott két viccet róluk. Ön a címerés és a jelvény-kérdés megoldására kíváncsi? A Népopera megoldotta! Ön tüntetni óhajt a kormány ellen és a Népszava mellett? A fehér vásznon — felvonás közben — megjelenik a Népszava vérvörös harciosa és Ön szabad folyást engedhet politikai érzelmeinek! A jó operett a színpadi művészetekkel olyan viszonyban áll, mint az ujságírás az irodalomhoz. Az aktualitásban van legfőbb értéke. A színyegen forgó kérdésekkel és eseményekkel foglalkozik, felszínesen és elmésen, és a divatos társalgási és szerelmi formanyelv nyilatkozik meg benne. A kételkedőket Offenbachhoz és Strauss-hoz utasítom. A jó operettet nem is írják, de szerkesztik. A próbák során alakul ki és minden este gazdagabb lesz egy új viccczel. (Szoyer Ilonka husz fillért fizet darabjáért.) A néző ugyanazt a gondolat- és érzésvilágot folytatja támlásszékekén, mint társadalmi életének egyéb összejövetelein, tőle idegen problémák lelkét egyensúlyi helyzetéből nem zökkentik ki. Az operettek tartalma Arisztóphanész óta ugyanaz. Csak a keret: a szövegekönyv és a zene változik száz esténként. A viccek ma is ugyanazok. A karhölgyek a páros taktusoknál a karjaikat, a páratlanoknál a lábukat emelgetik ma is. (A nézőnek az a benyomása, hogy a páratlan taktusok sokkal többet vannak.) Az uri hölgyek boxolják egymást és a grófné minden harmadik percében ezt mondja: unberufen. Ha az operett bécsi, — a kvóta arányában — van benne tschardasch is. Ezt megismétlik. A közönség esetleg — állva! — elénekli a Kossuth-nótát. A tengerből sellők szállnak ki trikóban. Megmaradtak: a kis bögre, a Rubikon és a többi szimbólumok is; valamennyien. Változás legfeljebb abban van, hogy a huszárból tengerész lesz, a ludoktorból hajóorvos, a fogfájást nem keserűvízzel gyógyítják, de légfürdővel, a szimuláns azonban itt is meghal. Amint látnivaló: a különbségek lényegtelenek. A zenén és a szövegekönyvön kívül még a szereplők között vannak változások. Szoyer Ilonka ismét operettet játszik. Mint vendég lép fel a saját házában. Valósággal kivirul az első sikerek levegőjében. Az operettprimadonnák között új genre. A polgári kedély, az arany derű, az igazi jókedv közvetetlen hangjait viszi az operettbe. A közönsége nagy és lelkes. E közönség szemlélete közelségit a műfaj megértéséhez, jókedve magával ragadja a renitens elemeket is. Amikor a kómius kétszázhuszonharmadszor mondja, hogy búbájos: mosolyognod

kell. Hazamenet — hamisan és önfeledten — fűtyüld a slágert, amelynek mindenhez hasonló dallamát csekély tizenhét-szer játszották a füledbe. Megállapítod, hogy a hallásod kitűnő és ezzel a kellemes érzéssel térsz aludni. Az ébrenlét utolsó perczeiben arra a szöke és molett angyalra gondolsz, aki a második sorban a harmadik, és álmodban a kadétok dekoltált kara jelenik meg és vörös fényben festői csoportot képez...

F. Gy.

Művészet.

Zuloaga—Brangwyn. A két előkelő idegen közül kétségtelenül az angol az erősebb legény, a spanyol csak szerencsésebb. Szerencsésebb, mert spanyol. Mert ha említik a fajtáját, izgató, remegő, színes képek bukkannak fel a lelkünkben, és vérre, szerelemre, tördőfésekre és gitárra gondolunk, annak a koszorúnak buja virágaira, amelylyel a romantika körülövezte a spanyol nációt. És a piktornak, amikor olyan témát keresett, amely a maga litteraire tulajdonságaival már megkapja a publikum érdeklődését, nem kellett a szomszédba mennie. Kinézett az ablakon és ott voltak előtte a bikaviadalok, a szenyórák, a grandok és a spanyol vallásosság miszticizmusa. Mind olyan téma, amely brutális erővel fogja meg a mérsékelt éghajlat alatt élő ember lelkét, és Zuloagának volt annyi esze, hogy a szerencsését kihasználja. És milyen sikerrel! Ma az egész világ el van ragadtatva a képei előtt és a témák ujszerűsége — a bikaviadalok, szenyórák és gitározók — nem engedi, hogy a frappirozott publikum észrevegye a mestersegsbeni hibákat, amelyekkel Zuloaga mester nem tudott megbirkózni. Szerencséje volt és ma a legnagyobb élő festők közé sorolja a köztudat. Brangwynnek már keményebb munkája volt, mert angol és a józanság hazájában nehéz észvesztő témákat találni. Pedig a témára neki is szűksége volt, mert szereti a pózt és artisztikus tudásán felül számít a meglepetésekre is. Brangwyn, szegény, kénytelen Messinába utazni, hogy meglepő témákat találjon, és még ezek sem olyan frappánsok, mint a bikaviadalok. Szerencse, hogy az angol sokat tud, nagyon sokat tud, az angol kitűnő művész, és az egyénisége elég érdekes ahhoz, hogy ne szoruljon külső érdekességekre. Hogy vajjon Zuloaga milyen volna ezek nélkül, azt egyelőre nem tudjuk. Egyelőre csak konstatáljuk, hogy a sors igazságos, megadta a spanyolnak, ami a spanyolé, az angolnak, ami az angolé. És a közönség tapsait, fentartás, kételkedés és néha — gondolkodás nélkül.

Szombathely. A szombathelyi kiállítás kétségtelenül megint be fogja bizonyítani, hogy: szegények vagyunk, de jól élünk. Művészetünk, pláne kézi művészetünk, az nincsen, de műkincseink vannak. Kuriák mélyén, kastélyok termeiben, azokon a helyeken, ahova nem jut el a kutatás, olyan tárgyak, amelyek többnyire ereklyeszámba mennek s éppen azért el vannak zárva a nyilvánosság elől. A magyar középosztály ősi hajlékai tele vannak ezekkel a kincsekkel, amelyek azonban nem válhatnak közkincsekké, csak akkor, ha valahol tűz üt ki, vagy pedig néhanapján egy ilyen kiállítást rendeznek, mint a szombathelyi. Már akkor azonban inkább legyen sok kiállítás, mint tűzveszedelem. És a kiállításokhoz valahogyan joga is van az országnak. Mert igaz

Alkalmi ékszer-árak kaphatók: SCHÖN GÉZA *** Ideiglenes helyiségében *** Budapest, Egyetem-u. 11. sz.

hogy a műtárgy is magántulajdon, de a műtárgy végre is nem azért készült, hogy titokban maradjon. És a titokban maradt műkincs nem is részese a művészeti kulturának, amelynek ápolása pedig mindenekfelett való kötelességünk. Ennek a kulturának a nevében kell dicséretes és örvendő jelzőkkel felékesítenünk a szombathelyi kiállítás ideáját és juttatni belőlük azoknak is, akik az ideát megtestesítették.

IRODALOM.

A Rothschildok. (Balla Ignác könyve.) Egy Jules Verne-i ut: utazás a Rothschild-ház körül nyolczvan nap alatt. Csapatszemlélet tartottam a legénysége fölött, amelylyel utra kelt: Heine, Börne, Rudolf Martini, Richard Engelbert — Biographisches Lexikon — Das Haus Rothschild — Geschichte des Hauses Rothschild — Anekdoten aus dem Leben berühmter Männer; és szemlélet tartottam a kincsek, a relikviák, raritások közt, amiket magával hozott: egy gondosan kitöltött hullajegyzék... született... meghalt... egy pár anekdota, amit a születése és a halála közt elmondott (vidám fiúk ezek a Rothschildok, mindig mondanak »egy jót«, de könnyű nekik, ha én Rothschild volnék, én is vidám volnék). Persze, nyolczvan nap egy kicsit kevés egy ilyen nagy uthoz, az ember igazán nem jut egyébhez, mint hogy bekukkantson Frankfurtba, mint Bolond Istók Debreczenbe, szétnéz a gheztóban, megkérdez egy biografust, — mindig posztol ott egy pár — hogy hé paraszt, melyik ut vezet itt Londonba; aztán tovább, gyorsan, gyorsan, ijedt tempóban, a többi stáczióhoz... Páris, Nápoly, Bécs. Az embernek igazán nincs ideje emlékezni, visszanézni... csak egy szalont lát, egy comptoirt, egy öreg urat, egy cégéztáblát, és úgy jár, mint Fabrice, a Stendhal hőse: itt-ott füstfelhőket lát, aztán egy ragyogó sisakot és csak később tudja meg, hogy a kor catalaunumi csatáját látta, a kor hősének oldalán. Igen, nyolczvan nap kevés, és az ember egész Londonból csak egy házat láthat, egész Párisból csak egy házat, egész Bécsből csak egy házat. Apponyi mondta valahol, hogy vannak hivatások, amelyekre készülni magában is hivatás; szédítő koncepczió: Waterloo-nál, Sedánnál, a commune felhőszakadásában egy termelési rendszer dőlt össze és — véres szívárvány jelenik meg Európa felett — megszületik a szörnyeteg csodagyermek, az ichtyosaurus: a kapitalizmus. A Rothschildok kétségtelenül több befolyással voltak a világ átalakulására, mint — például — a Bourbonok... lehet-e »A Bourbonok« cím alatt történelmi monográfiát írni: történelmi és közgazdasági apparátus nélkül, anekdotás könyvek és lexikonok alapján. Olyan ez, mint hogyha ma egy történetíró felett nyomtalanul suhant volna el Ranke, Lamprecht, Gumplovicz és úgy írta történetet, hogy... ezután Géza véget vet a kalandorkodásnak, István behozza a kereszténységet... ezután Mohácson elpusztult a nemzet virága... és az ország kettészakadt... ezután Ferenc véget vetett a protestánsok vallásszabadságának... ezután felszabadították a jobbágyságot. Nem akarom mindezzel a Balla érdekes munkáját lebecsülni; — amikor elolvastam a forrásmunkáit, tudtam, mire vállalkozott: nem akart szabályszerűen megkomponált históriát adni, csak egy-egy színes, mozgó pillanatsfelvételt a legendás emberek és vagyonok szabad óráiból. Ez sikerült is neki, a könyve kellemes, szimpátiikus és érdekes olvasmány, a könyvek felett töltött napok hátfájós, kínos nyoma nélkül való.

KÖZGAZDASÁG.

A Margitsziget. A Margitsziget sorsa eldőlt — és egy pár esztendő múlva a mi fantasztikus álom-földünk, a rózsák és a királylányok szigete lesz Kelet-Európa Nizzája, két világrész minden eleganciája zárandokol Pestre. Végre... végre felfedezték — és megmentették — a nagy világnak a Duna csodáját, és ami eddig csak poéták menedéke, festők, bolondok Mekkája volt, az a jövőben a világ télükertje lesz, ahová Kanadától Bukarestig mindenki bekukkant, aki egy-egy órára kiszáll a gond vonatából. Egy lépéssel megint közelébb érünk a világváros ideáljához, és hogy így lesz, arra teljes garanciát nyújt... nem egy álmodó költő, hanem az a szerződés, amit a minap kötött a közmunkatanács a Ritz és Spallinger céggel, a világhírű varázslókkal, a kik tiz millió magját szórják a termékeny földbe. Tiz millió, — micsoda tündérvilág fog itt kivirulni...

A Phoebus villamos-vállalatok r.-t. igazgatósága elhatározta, hogy a társaság áramszolgáltatási üzleteinek nagymértékű terjeszkedése folytán az október 12-re egybehívandó közgyűlés elé indítványt terjeszt a társulati alaptőkének 5 millió koronáról $7\frac{1}{2}$ millió koronára leendő fölemelésére. E végből 12.500 darab új 200 koronás részvényt fog kibocsátani. Az új részvények fix átvétele egy a Magyar Bank és Kereskedelmi rt., a Belvárosi Takarékpénztár r.-t. és a Krausz és Bettelheim cégéből álló konzorcium által biztosítva van.

Az »Anker« élet- és járadékbiztosító-társaság (magyarországi igazgatóság Budapest, VI. ker., Deák-tér 6., Anker-palota). 1912 augusztus havában benyújtott a társaságnál 806 ajánlat 6,005.815 K biztosított összegre és kiállított 672 kötvény 4,998.161 K összegre. Díjak fejében bevett a társaság 1,880.617 K-át, elérés és elhajlózás folytán kifizetett 860.255 koronát. A január—augusztus nyolc havi időszak alatt benyújtott 8043 ajánlat 61,623.543 K-ra és kiállított 7043 kötvény 53,664.265 K-ra. Ugyanezen időszakban díjakért 17,098.351 K-át vételezett be a társaság, elérés és halálesetek folytán pedig 13,894.051 K-át fizetett ki. A társaság vagyona 1911 december 31-én 201 millió korona, biztosítási állomány 625 millió K, halálozások és esedékessé vált elérési biztosítások folytán a társaság fennállása óta 427 millió korona fizetett ki.

HETI POSTA.

Kecskemét. S. Hónapokkal ezelőtt megizentük, hogy a novella nem nekünk való. Egy ideig őriztük is a kéziratot, miután azonban nem rendelkezett arról, hogy hová juttassuk, megsemmisítettük.

Neked gyónom. Ötletes, szinte erőszakosan ötletes vers. Látszik rajta, hogy csak az ötlet kedvéért íródott. De az ilyen versek a legrosszabbak. Ha akad majd egybe, legyen szerencsénk. A kéziratot — az ön megnyugtatóására — megsemmisítettük.

Földeák. Sz. J. A kéziratot érthetetlen okokból csak a legutolsó napokban kaptuk meg, amikor már elvesztették aktualitásukat. A versről legközelebb.

Nem közölhető: Csókol a csönd, stb. Ködben.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Fűzött és ernyőt csakis ott vásároljunk, ahol minden tekintetben megnyugtató biztosítékot kapunk arra nézve, hogy csak jó minőségű és kifogástalan árut kapunk; mint ilyen elsőrangú céget leginkább ajánlhatjuk a régi elismert *Brand Sámuel* (Király-utca 16.) áruházat, ahol a vásárló közönség kizárólag jó és olcsó, saját gyártmányu áruval lesz kiszolgálva.

A Rex-czipők kitünő formájuk és igen kellemes külsejük által az egész országban tért hódítottak, úgy hogy aki kényelmesen akar járni s a csinos lábbelire sokat ad, csakis Rex-czipőt visel ma. Kaphatók 12 korona 50 fillér és 16 korona 50 fillér egységárban Deutsch Antal cégnél Budapest, IV., Kecskeméti-utca 19.

JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatású, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán felül franco küldenek a készítő: **Basch és Szamossy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.**